

Lokala perspektiv och utvecklingsförslag för turismen i Kvarkens skärgårds världsarvsområde

2.6.2026

Medfinansieras av
Europeiska unionen

Elinvoimakeskus
Livskraftsentralen

Rapporten har utarbetats inom projektet Kvarken–Be my Guest!

Svenska handelshögskolan och Åbo Akademi har fått EU:s landsbygdsfinansiering från NTM-centralen för detta samarbetsprojekt; dess uppgifter sköts numera av Livskraftscentralen.

Rapporten har sammanställts av Svenska handelshögskolan 2026.

Projektteam:

Annika Pollari, projektchef, Hanken Svenska handelshögskolan

Peter Björk, professor, Hanken Svenska handelshögskolan

Camilla Stenbäck, projektsakkunnig, Åbo Akademi

Innehållsförteckning

Förord.....	1
1. Inledning – Projektpresentation.....	2
1.1 Projektet i korthet.....	2
1.2 Turismens nuläge och framtidsutsikter i Kvarkens skärgård	4
1.3 Kontrollerad tillväxt inom turismen – Hur kan turismens effekter mätas på en destination.....	5
1.4 Lokalbefolkningens deltagande i turismutvecklingen	7
2. Datasamling och resultat.....	11
2.1 Kvantitativ webbenkät	11
2.2 Kvalitativa gruppdiskussioner	12
2.3 Framtidsworkshoppar	13
2.4 Övriga källor.....	18
2.4.1 Inblick i andra nordiska världsarvsområden	18
2.4.2 Pilotering: Turismproduktkoncept med studerande som målgrupp	23
2.4.3 Studeranderapporter	26
3. Lärande i dialog: Lokalbefolkningens perspektiv på turismen i Kvarken	29
3.1 Åbo Akademis roll i projektet.....	29
3.2 Lokalbefolkningens upplevelser av turism i världsarvsområdet	29
3.3 Ansvarsfördelning och lokalt engagemang	29
3.4 Gästvänlig turism och lokal delaktighet	30
3.5 Framtidsworkshoppar om turismen i Kvarkens skärgård	30
3.6 Transformativt lärande som metod i turismutveckling.....	30
3.7 Från expertstyrning till delaktighet.....	31
3.8 Slutsatser och lärdomar	31
4. Utvecklingsområden	34
4.1 Infrastruktur.....	34
4.2 Turismprodukter och tjänster.....	35
4.3 Spelregler för besökare (Code of Conduct)	36
4.4 Styrning av besöksflöden och information	36
4.5 Samarbete i världsarvsområdet.....	37
5. Slutsatser.....	39
5.1 Lokal delaktighet.....	39
5.2 Spridning av besöksflöden	40
5.3 Samarbete i turismutvecklingen	41

Slutord.....	43
Källor.....	44

BILAGA 1 Sammanfattning av "Enkät om turismen i världsarvet Kvarkens skärgård"

Förord

Kvarkens skärgård är för många ett hem, en arbetsmiljö och en plats för rekreation – havet och naturen ligger lokalbefolkningen varmt om hjärtat. Samtidigt är området en viktig attraktionskraft för turismen, eftersom UNESCO-destinationer är populära besöksmål världen över. Därför är utvecklingen av turismen i världsarvsområdet inte enbart en ekonomisk eller administrativ fråga, utan framför allt en gemensam diskussion om vilken framtid vi vill skapa. När turismen ökar är det viktigt att stanna upp och lyssna på dem som bor i området och känner det bäst.

Under projektet Kvarken–Be my Guest! har vi fått möta lokala invånare, föreningar, företag och andra aktörer. Deras synpunkter, erfarenheter och önskemål utgör kärnan i denna rapport. Vi vill rikta ett varmt tack till alla som har deltagit i enkäten, diskussionstillfällena, framtidsworkshopen och piloteringen samt till dem som mötte oss under studieresan till Öland. Varje möte har hjälpt oss att bättre förstå vad hållbar och gästvänlig turism i Kvarken kan innebära.

Vi hoppas att denna rapport erbjuder värdefull kunskap och öppnar nya perspektiv för utvecklingen av turismen i regionen. Framför allt hoppas vi att den stärker samarbetet och uppmuntrar till fortsatt öppen dialog mellan lokalsamhällen och turismaktörer. Hållbar och gästvänlig turism skapas tillsammans – genom att lyssna, samtala och fatta genomtänkta beslut.

Projektet Kvarken–Be my Guest! har genomförts i gott samarbete mellan projektteamet vid Svenska handelshögskolan och Åbo Akademi.

Vasa 2.6.2026

Annika Pollari, projektledare, Hanken Svenska handelshögskolan

Peter Björk, professor, Hanken Svenska handelshögskolan

Camilla Stenbäck, projektsakkunnig, Åbo Akademi

1. Inledning – Projektpresentation

Turismen i Kvarkens skärgårds världsarvsområde är på uppgång, och samtidigt ökar behovet av att utveckla den på ett sätt som respekterar naturen, kulturen och lokalsamhällena. Hållbar turism uppstår inte av sig själv, utan kräver planering, samarbete och en öppen diskussion om vilken typ av turism man vill ha i området. När turismen växer är det viktigt att lyssna till lokalsamhällena.

Projektets utgångspunkt var tanken att lokalbefolkningen måste inkluderas i turismdiskussionen för att utvecklingen i världsarvsområdet ska kunna ske på ett genuint hållbart sätt. Denna tanke styrde projektets inledande skede och formade vårt sätt att närma oss frågor om tillgänglighet, gästvänlighet och lokalbefolkningens erfarenheter. När lokalbefolkningen får möjlighet att uttrycka sina synpunkter i ett tidigt skede kan eventuella oroande frågor identifieras innan de växer till konflikter mellan turismen och lokalbefolkningens vardag.

Rapporten sammanställer lokalbefolkningens synpunkter på turismen och dess utveckling i Kvarkens skärgårds världsarvsområde. Den belyser turismens fördelar och utmaningar, besöksmängder under olika årstider, infrastruktur samt lokalbefolkningens utvecklingsidéer. Dessutom använder rapporten exempel från andra nordiska världsarvsområden och avslutas med utvecklingsförslag för att främja en hållbar och gästvänlig turism i regionen.

Rapporten inleds med en beskrivning av projektets genomförande och datainsamling, varefter vi presenterar lokalbefolkningens synpunkter och de analyser som gjorts utifrån dem. Därefter behandlar vi projektets helhet av interaktivt lärande och presenterar de utvecklingsområden som identifierats genom analysen. Avslutningsvis sammanfattar vi de utvecklingsförslag som kan stödja planering och beslutsfattande kring turismen i regionen.

Denna rapport är avsedd som ett verktyg och en utgångspunkt för fortsatt dialog – ett underlag för beslutsfattande och gemensamt utvecklingsarbete. Hållbar turism byggs genom samarbete mellan många aktörer, och vi hoppas att denna rapport ytterligare stärker det samarbetet.

1.1 Projektet i korthet

Projektet Kvarken–Be my Guest! (1.1.2025–30.6.2026) fick EU:s landsbygdsfinansiering via NTM-centralen med målet att främja en mer hållbar, tillgänglig och gästvänlig turism i världsarvsområdet i Kvarkens skärgård för att möta den ökade turismvolymen.

Projektets huvudmål är att bidra till utvecklingen av en mer hållbar, tillgänglig och gästvänlig turism i Kvarkens skärgårds världsarvsområde för att möta den ökande turistvolymen.

Projektets två delmål är:

Delmål 1: Att förbättra turismens tillgänglighet (fysisk, digital och gästvänlig)

Delmål 2: Att öka kunskapen om hållbar turismtillgänglighet bland lokala gemenskaper, turismaktörer och andra intressenter.

Projektets målgrupp

Projektets målgrupp är lokala invånare och gemenskaper (föreningar). Projektets nyttotagare är regionens turismaktörer såsom företag och turistorganisationer, och i förlängningen även de besökare som kommer till området.

Genomförande

Projektet genomförs genom att kombinera forskningsbaserad kunskap, workshops, erfarenheter från lokala invånare, turismaktörer och andra intressenter samt benchmarking av världsarvsområden i andra nordiska länder. Projektets slutprodukt är en utvecklingsförslagsrapport.

Området

Projektets pilotområde är Kvarkens skärgårds världsarvsområde, och projektets åtgärder genomförs i kommunerna Korsholm, Malax, Korsnäs och Vörå samt i Vasaregionen.

Tabell 1 Sammanfattning av projektet Kvarken Be my Guest

Projektet: Kvarken- Be my Guest!	
Projektperiod	1.1.2025 - 30.6.2026
Projektpartners	Projektet genomförs i samarbete med projektägare Svenska handelshögskolan (Hanken) och partner Centret för livslångt lärande vid Åbo Akademi (CLL). Senare, efter organisationsreformen 2025, Åbo Akademi.
Finansiär:	150 300 € Projekt har beviljats EU:s landsbygdsfinansiering av NTM-centralen.
Finansiering av studieresan (finansiering utanför projektbudgeten)	Svenska kulturfonden 1000 €, Aktiastiftelsen i Vasa 1500 €

Arbetspaketen och samarbetspartnernas roller i genomförandet

Projektet består av fyra arbetspaket:

TP1: Beskrivning av nuläget

TP2: Kompetensutveckling

TP3: Samutveckling och pilotering

TP4: Utvecklingsförslag

Åtgärderna inom arbetspaketen 1, 3 och 4 fokuserar på insamling av ett mångmetodiskt forskningsmaterial samt på utarbetandet av utvecklingsförslagsrapporten. Arbetspaketet 'TP2: Kompetensutveckling' omfattar diskussionstillfällen, framtidsworkshopen, studieresor och ett avslutande seminarium. Dessa tillfällen och studieresor fungerar delvis också som metoder för datainsamling, men deras primära syfte är att stärka deltagarnas kunskap om hållbar turism och dess tillgänglighet samt att främja lärande genom interaktion mellan deltagarna.

Hanken har huvudansvaret för projektets genomförande (arbetspaketen 1–4). Åbo Akademi (CLL) deltar i samtliga paket men fokuserar särskilt på arbetspaketen 2 och 3, där diskussionstillfällen ordnas och deltagarnas kompetensutveckling främjas.

Arbets- och styrgrupp

Arbetsgruppen bistår projektet i genomförandet och består av representanter från Världsarvet i Kvarken rf, en boenderepresentant från Replot, Korsholms kommun och Vasaregionens Utveckling Ab.

Projektets genomförande styrs av en styrgrupp med representanter från Visit Vaasa, Österbottens förbund, Forststyrelsen, Korsholms kommun samt NTM-centralen, vars uppgifter numera sköts av Livskraftscentralen.

Arbetsgruppens och styrgruppens roll är, utöver idéutveckling och stöd i genomförandet, att fungera som kommunikationspartner och att förankra projektet i det övriga utvecklingsarbetet kring skärgårdsturismen i regionen.

1.2 Turismens nuläge och framtidsutsikter i Kvarkens skärgård

Turism är en globalt växande bransch, vars andel av BNP förväntas öka med cirka 3,5 % per år mellan 2025 och 2035. Branschen skapar arbetsplatser och stärker regioners ekonomiska livskraft, men påverkas också av geopolitiska spänningar, handelsbegränsningar och konsumenternas ekonomiska osäkerhet. Därtill utgör klimatförändringen och förlusten av biologisk mångfald betydande globala hot. Turismen står uppskattningsvis för 7,3 % av världens växthusgasutsläpp, vilket understryker branschens ansvar att hitta hållbara lösningar (WTTC 2025).

Det räcker inte längre att enbart minimera negativa effekter. Turistbranschen måste aktivt sträva efter att skapa positiva effekter för miljön och de lokala samhällena. Detta kallas turismens positiva handavtryck – ett måltillstånd där turismen förbättrar naturens tillstånd och stärker samhällenas välbefinnande (Visit Finland 2025). Finlands och Kvarkens skärgårds attraktionskraft bygger på natur och autenticitet, vilket innebär att naturens och lokalsamhällenas välmående måste stå i centrum för utvecklingen.

Visit Finland, som verkar inom Business Finland, främjar Finlands turistvarumärke och koordinerar programmet Sustainable Travel Finland (STF). Företag som deltar i programmet arbetar ansvarsfullt särskilt ur kund- och personalperspektiv, men det finns fortfarande utvecklingsbehov när det gäller att beakta lokalsamhällena. Enligt Visit Finland är lokal delaktighet och dialog ett av de kommande årens centrala fokusområden (Visit Finland 2025).

Även Finlands turismstrategi betonar lokalsamhällets roll. Bland strategins prioriterade åtgärder finns att ta fram en plan för hur lokalbefolkning och säsongsarbetare kan involveras i turismutvecklingen på destinationsnivå. Åtgärden genomförs av regionorganisationer och kommuner i samarbete med Visit Finland (Kyyrä 2025).

I Kvarkens skärgårds världsarvsområde förväntas antalet besökare öka. Klimatförändringen, intresset för autentiska upplevelser och det ökade intresset från europeiska researrangörer fungerar som drivkrafter. Området erbjuder tystnad, trygghet och unik natur utan massturism. Europeiska researrangörer efterfrågar särskilt hållbara turistprodukter och tjänster (Bothnian Coastal Road-projektet, Källberg 2025). Kvarkens världsarvsområde är en central attraktionsfaktor i Vasaregionen och regionens USP (unique selling point). USP syftar på de unika egenskaper och upplevelser som särskiljer destinationen från andra (Visit Vaasa, 2025)

Ökande besöksmängder ökar behovet av att bedöma destinationers bärkraft. Diskussionen om överturism är livlig i Europa, och även i Finland diskuteras bärkraften i populära destinationer. Unescos världsarvsobjekt är ofta mycket populära – till exempel besöks Sveaborg årligen av över en miljon människor (Veijola & Kyyrö 2020). När en destinations bärkraft överskrids syns konsekvenserna i miljön, i lokalsamhällena och slutligen i besökarens upplevelse (Visit Finland 2025).

I Kvarkens skärgårds världsarvsområde råder ännu ingen överturism. Enligt besökarundersökningen 2023 besökte 91 000 personer de områden som förvaltas av Forststyrelsen (Wennström 2024). Det är dock utmanande att mäta besöksmängder: alla besökare passerar inte räknare, och exempelvis räknarna vid Restaurang Berny's/Världsarvsporten visar inte hur många som faktiskt besöker världsarvsområdet. Besöksmängden är en viktig indikator för att följa utvecklingen, men utöver den behövs andra mått för att beskriva turismens effekter på området.

Världsarvsområdet Höga Kusten–Kvarkens skärgård har som vision att år 2030 vara världens bästa plats att uppleva och förstå landhöjningen efter den senaste istiden. Området följer världsarvskonventionen, enligt vilken världsarvet är hela mänsklighetens gemensamma arv och ska presenteras och vårdas (Bylund & Henriksson 2023: Förvaltningsplan för världsarvsområdet Höga Kusten/Kvarkens skärgård). Turismen till världsarvsområdet är en del av denna förmedling, och den måste bygga på principerna för hållbar turism för att områdets värden ska bevaras för kommande generationer.

Kvarkens skärgårds världsarvsområde är en betydande attraktionsfaktor för turismen i Vasa, Korsholm och de närliggande kommunerna. Därför bör turismen utvecklas genom tvärsektorielt samarbete där olika intressenter – kommuner, myndigheter, lokalsamhällen, företag och föreningar – deltar i gemensam planering och beslutsfattande. Hållbar turismutveckling kräver öppen dialog och gemensamma mål för att användning, skydd och serviceutbud ska kunna balanseras på ett långsiktigt och hållbart sätt.

1.3 Kontrollerad tillväxt inom turismen – Hur kan turismens effekter mätas på en destination

Att främja hållbar turism i Kvarken förutsätter också att turismens effekter mäts på ett tillförlitligt sätt. Inom turismen granskas traditionellt främst ekonomiska nyckeltal, såsom

antal besökare, övernattningsnätter och turismintäkter, eftersom dessa är systematiskt insamlade och jämförbara indikatorer. De berättar dock inte om turismens effekter på lokalsamhällen eller miljön, vilket gör att kvalitativ information och lokalbefolkningens erfarenheter blir särskilt viktiga i världsarvsområden.

Turismen har både positiva och negativa effekter på kulturmiljöer: negativa effekter kan vara exempelvis nedskräpning, markslitage, buller och störningar i lokalbefolkningens boende- och rekreativmiljö, medan positiva effekter handlar om arbetstillfällen och stärkt regional livskraft. Turismens effekter är därmed mångfacetterade och utgörs av en kombination av både positiva och negativa konsekvenser (Veijola & Kyyrö 2020).

Traditionellt har turismen använt kvantitativa indikatorer, men under de senaste åren har behovet av att utveckla även kvalitativa och svårare insamlade indikatorer ökat – sådana som beaktar turismens sociala och kulturella effekter. Nedan presenteras några modeller som utvecklats för att hantera turismen och bedöma dess effekter och som följt med oss genom projektet. Modellerna har hjälpt oss förstå vad hållbar turism är och vad kontrollerad tillväxt kräver.

Turismens bärkraft (carrying capacity)

Turismens bärkraft avser ”det största antal människor som kan besöka en destination samtidigt utan att orsaka fysisk, ekonomisk eller sociokulturell skada på miljön eller en oskälig försämring av besökarnas upplevelsekaraktär” (UNWTO 1981: 4). Begreppet uppstod ursprungligen i forskning om överturism i städer. Bärkraften uttrycker en oro för att en destination överskrider miljöns, samhällets eller ekonomins toleransnivå, vilket leder till oönskade konsekvenser. Bärkraft är dock inte detsamma som hållbar turism, eftersom bärkraft främst fokuserar på gränser för besöksmängder, medan hållbar turism granskar effekter bredare på lokal och global nivå (Kennell 2024).

Modellen för acceptabla förändringsgränser (limits of acceptable change)

Som svar på utmaningarna med att mäta bärkraft utvecklades modellen för gränser för acceptabel förändring, där gränsvärden fastställs för förändringar i miljömässiga och sociala indikatorer i stället för besöksmängder. I modellen kommer intressenter gemensamt överens om vilka förändringar som är acceptabla och när gränsen överskrids (McCool 2012).

Besöksbärkraft

Med besöksbärkraft avses ”– – målet att få en plats att förbli, hålla och bestå som besöksplats, det vill säga att bevara sin besöksbarhet. – –” (Veijola & Kyyrö 2020)

”– – Besöksbärkraft betonar och stärker platsens egen roll i turismverksamheten. Platsen är då inte enbart en scen, en geografisk position eller en miljö för turist- och fritidsaktiviteter. – –” (Veijola & Kyyrö 2020)

I MAMOMI-projektet (Multidisciplinära mätare för hållbart växande turism i kulturmiljöer) infördes begreppet besöksbärkraft som svar på att traditionella turismindikatorer inte räcker för att beskriva turismens effekter på kulturmiljöer. Projektet ville utveckla verktyg

som beaktar turismens sociala, kulturella och lokala dimensioner – inte enbart besöksmängder eller ekonomiska nyckeltal (Veijola & Kyyrö 2020).

Ett besök (a visit) förstås som ett tillfälligt uppehåll på en plats som inte är hemmet, och betonar turismens upplevelsebaserade och lokala karaktär. Besöksbarhet (visitability) beskriver i sin tur vad som sker ur platsens perspektiv: hur platsen håller, förändras och utvecklas som följd av turismen. I MAMOMI-projektet syftar besöksbarhet inte på tillgänglighet eller tillgänglighetsanpassning, utan på hur kulturmiljöer kan utvecklas långsiktigt och hållbart (Veijola & Kyyrö 2020).

Syftet med begreppet besöksbärkraft är att säkerställa att kulturmiljöer inte omformas kortsiktigt för turismens behov, utan att deras kulturella, sociala, ekonomiska och ekologiska särdrag bevaras för kommande generationer. Detta innebär inte att området ska bli ett museum – tvärtom kan lokal kultur och livsstil fortsätta att utvecklas, och i bästa fall kan turismen stödja bevarandet av ett levande kulturarv (Veijola & Kyyrö 2020).

Kontrollerad tillväxt och dess utmaningar

I arbets- och näringsministeriets branschrapport (Jänkäälä 2019) konstateras att turismens tillväxt bör vara kontrollerad. Även om man i Finland ofta tänker att det finns gott om utrymme för turism, finns det redan flera destinationer där överturism behöver följas upp. Lokalt kan besöksmängderna ibland upplevas som för höga. Turismen för med sig inkomster och sysselsättning, men tillväxt kan också orsaka negativa effekter om destinationens bärkraft överskrids. Rapporten lyfter fram situationen i Lappland, där turismen lett till stigande bostadspriser, störningar i lokalbefolkningens privatliv, fotografering av invånare samt ökad nedskräpning (Jänkäälä 2019).

Turismens effekter kan synas snabbt eller utvecklas över lång tid. Exempelvis kan miljöförändringar uppträda med fördröjning. Effekterna på lokalsamhället eller den ekologiska miljön kan vara långvariga. Turismens positiva effekter fördelas inte jämnt, och en kulturmiljö som fungerar som besöksmål får inte nödvändigtvis del av nyttan, även om den är en central attraktionsfaktor. MAMOMI-projektet konstaterar att finansieringsmodeller bör utvecklas så att en större del av turismintäkterna styrs till dem som bär kostnaderna – det vill säga till skydd och utveckling av kulturmiljöer (Veijola & Kyyrö 2020).

Kontrollerad tillväxt förutsätter brett regionalt och nationellt samarbete. Matkailun toimialaraportti (Jänkäälä 2019) föreslår bland annat styrning av besöksflöden, förlängning av säsongen, prissättning och val av målgrupper som möjliga verktyg. I hanteringen av turismens tillväxt är det viktigt att lyssna på lokalbefolkningen och hitta en gemensam vilja bland aktörerna i området (Jänkäälä 2019).

1.4 Lokalbefolkningens deltagande i turismutvecklingen

Eftersom turismens effekter är mångfacetterade och en del av dem märks framför allt i lokalbefolkningens vardag, är det nödvändigt att också granska hur de lokala invånarna upplever turismen och hur de kan delta i dess planering.

Lokala invånare och intressenter i centrum för turismutvecklingen

I medierna diskuteras turism ofta genom ekonomiska nyckeltal: man lyfter fram turismens lokala ekonomiska effekter och dess betydelse för sysselsättningen. Under de senaste åren har diskussionen dock breddats, och sociala samt kulturella perspektiv har fått större uppmärksamhet. I nyhetsrapporteringen syns även nya teman, såsom delningsekonomi och degrowth-tänkande, som utmanar traditionella sätt att betrakta turism (Veijola & Kyrö 2020).

Turismproduktion är till sin natur en tvärssektoriell helhet som kräver samarbete mellan många olika aktörer. Inkvartering, transporter, programtjänster, underhållning och detaljhandel bildar ett nätverk där en enskild aktör inte kan verka isolerat (Sheehan & Ritchie 2005). Dessutom representerar turismaktörer olika sektorer – privat, offentlig och tredje sektorn – vilket ytterligare betonar behovet av samarbete (Jamal & Getz 1995). Forskning visar konsekvent att turismens framgång bygger på samarbete mellan aktörer, och Garrod m.fl. (2012) lyfter särskilt fram lokalbefolkningens roll som en central intressent. Lokala invånare bör involveras i turismplaneringen redan i ett tidigt skede.

I Kvarkens skärgård främjar Forststyrelsen hållbar turism och betonar i sin förvaltningsplan betydelsen av mångsidigt intressentsamarbete. Ett av de fyra utvecklingsområdena i förvaltningsplanen för Höga Kusten–Kvarkens skärgård (2023) är delaktighet och engagemang. Målet är att stärka dialogen mellan turismnäringen, föreningar, invånare, markägare, myndigheter och naturorganisationer. Särskild uppmärksamhet ägnas åt att säkerställa att lokalbefolkningen har verkliga möjligheter att delta och påverka processerna i världsarvsområdet. Forststyrelsens roll som förvaltare är att möjliggöra dialog och se till att olika intressenters perspektiv blir hörda.

Lokalbefolkningens många roller i ett turistområde

Lokala invånare kan representera flera olika roller i turismrelaterade sammanhang. De kan vara invånare, fritidsboende, besökare, volontärer inom turismen, arbetstagare, finansiärer, samarbetspartner, marknadsförare eller företagare (Garrod m.fl. 2012). Invånare är ofta också besökare i sitt eget område, vilket innebär att de samtidigt tillhör både invånar- och besökarsidans intressentgrupper (Argenti 1997). Lokala invånare använder turismtjänster men fungerar också som rådgivare och marknadsförare av sitt område. En person kan ha flera roller som påverkar hans inställning till turismen: samma person kan exempelvis uppleva trafik och buller som störande som invånare, men uppskatta turismens arbetstillfällen som arbetstagare.

Den lokala gemenskapen består därmed av mångfacetterade medlemmar med olika intressen och perspektiv. Detta gör turismplaneringen utmanande, eftersom olika roller påverkar hur turismens fördelar och nackdelar upplevs (Garrod m.fl. 2012). Jurowski och Gursoy (2004) undersökte hur avstånd påverkar invånarnas inställning till turismutveckling och fann att attityderna varierade särskilt beroende på hur nära populära rekreationsområden de bodde. De som bodde nära upplevde att ökad turism försämrade deras egna möjligheter att använda området och uttryckte oro för buller, nedskräpning och trafik, medan de som bodde längre bort såg fler fördelar, såsom förbättrad service och infrastruktur.

Eftersom lokalbefolkningens roller, erfarenheter och intressen är så mångsidiga är det avgörande att deras perspektiv beaktas i turismplanering och beslutsfattande. I nästa avsnitt diskuteras hur lokal delaktighet kan genomföras i turistdestinationer och vilka effekter den har på turismutvecklingen.

Nivåer av lokal delaktighet i turismens beslutsfattande

Lokalbefolkningens deltagande i utvecklingen av turistdestinationer kan betraktas på olika nivåer. Garrod m.fl. (2012) använder en förenklad version av Arnsteins klassiska delaktighetstrappa, som beskriver tre nivåer av medborgardeltagande. Modellen hjälper till att förstå på vilka sätt och i vilken utsträckning lokala invånare kan påverka planering och beslut.

- Den första nivån är *Informativ delaktighet* (Informative participation), vilket innebär ensidig informationsspridning från organisationen till intressenterna. Den mottagande parten är en passiv deltagare, exempelvis när en turistorganisation informerar invånare om ett evenemang. På denna nivå har invånaren i praktiken inga möjligheter att påverka organisationens beslut.
- Den andra nivån är *Konsultativ delaktighet* (Consultative participation), där invånare bjuds in för att ge synpunkter eller delta i diskussioner om turismutveckling. Organisationen kan be om idéer eller ordna möten. Trots detta är det fortfarande organisationen som avgör om invånarnas synpunkter beaktas. Problematiskt blir det när beslut fattas i förväg och invånare endast tillfrågas i efterhand för att legitimera redan gjorda beslut.
- Den högsta nivån är *Beslutsfattande delaktighet* (Decisional participation), där invånare deltar i beslutsprocesser som rör destinationen. De har då inflytande över både operativ och strategisk utveckling och inkluderas redan i ett tidigt skede.

Garrod m.fl. (2012) betonar att lokal delaktighet inte är en extra uppgift, utan en central del av hållbar turismutveckling. Lokala invånare har så som konstaterats många roller: de är invånare, besökare, rådgivare, volontärer och ofta även anställda inom turismen – och dessa roller påverkar både turismupplevelsen och destinationens image. Intressentarbete kräver dock kompetens och resurser som inte alla destinationer har, vilket gör att Garrod m.fl. (2012) rekommenderar utbildning och strukturer som möjliggör systematiskt och långsiktigt samarbete.

Ett praktiskt exempel på delaktighetens betydelse är New Lanark World Heritage Site, där destinationens ledning konsulterade byns 180 invånare och anpassade hotellets evenemangsutbud enligt deras önskemål. Som resultat slutade hotellet arrangera 18- och 21-årsfester eftersom de orsakade störningar för lokalbefolkningen (Garrod m.fl. 2012). Detta visar att invånarnas synpunkter kan påverka verksamheten konkret.

Garrod m.fl. (2012) konstaterade dock att lokal delaktighet i de flesta destinationer fortfarande begränsades till informationsnivån. Invånare erbjöds rabatter, evenemangsinvitationer och öppna hus, men dessa åtgärder ökade inte deras faktiska inflytande. I vissa fall tillfrågades invånare, men delaktigheten var sporadisk och styrd av organisationens villkor. Bristande resurser var en central orsak till att delaktigheten inte kunde genomföras mer omfattande.

Enligt Jawahar och McLaughlin (2001) varierar organisationens relation till olika intressenter beroende på dess livscykel. I verksamhetens tidiga skeden kan kunder vara en viktigare intressentgrupp än lokalbefolkningen, vilket kan förklara varför invånarnas perspektiv inte alltid prioriteras, trots att de är en central intressent (Garrod m.fl. 2012).

Att involvera lokalbefolkningen i planeringen av turismen i en destination är ett steg mot en inkluderande strategi, där man skapar en kultur av att turismutveckling är ett gemensamt ansvar (Garrod m.fl. 2012).

2. Databesamling och resultat

I detta kapitel presenterar vi hur projektet har samlat in data med en multimetodisk ansats och sammanställer de centrala resultaten för varje metod. För projektets forskningsfråga – "Turism i Kvarkens skärgårds världsarvsområde och lokalbefolkningens delaktighet i turismutvecklingen" – samlades material in genom en webbenkät, besök i fem världsarvsbyar, två framtidsworkshopar, pilotering av ett turismkoncept i världsarvsområden samt genom studiebesök och Teams-diskussioner med andra nordiska världsarvsområden. I följande delkapitel beskrivs genomförandet av varje databesamlingsmetod och deras resultat presenteras i sammanfattad form.

2.1 Kvantitativ webbenkät

I projektet genomfördes en webbenkät som stöd för nulägesanalysen. En sammanställning av webbenkäten finns som bilaga till denna rapport. (BILAGA 1)

Sammanfattning av den kvantitativa undersökningen

Kvarken–Be my Guest! -projektet genomförde en öppen webbenkät i april–maj 2025 för att kartlägga invånarnas, fritidsinvånarnas och närturisternas syn på turismen i Kvarkens skärgårds världsarvsområde. Materialet samlades in med en Webropol-enkät som delades via kommunernas webbplatser och byarnas sociala mediekanaler.

Det inkom totalt 374 svar, varav 220 från fastboende och 155 från fritidsboende. Över hälften av svaren (54 %) kom från Korsholm, där också största delen av världsarvsområdet är beläget.

Enligt enkäten orsakar turismen för närvarande inga betydande problem för invånarna i världsarvsområdet, men de lokala invånarna identifierar risker om antalet besökare skulle öka okontrollerat.

Resultaten visar att turismen medför fler fördelar än nackdelar. Turismen upplevs bidra med inkomster, skapa liv i byarna och stärka de lokala tjänsterna. Många svarande anser att turismen ökar kännedomen om och förbättrar bilden av Kvarkens skärgård samt stärker lokalbefolkningens uppskattning av den unika naturen i hembygden.

Samtidigt identifierar de svarande turismens negativa effekter, såsom nedskräpning, slitage på naturen och ökad trafik. Enkäten visar också att besökare inte alltid beter sig enligt lokalbefolkningens önskemål eller att de lokala invånarnas röst inte hörs tillräckligt i turismens styrning. Den största oron gäller dock den känsliga skärgårdsnaturens bärkraft och ökande trafikmängder på redan dåliga vägar.

Enkäten innehöll delvis samma frågor som attitydundersökningen i Höga Kusten 2023, vilket möjliggjorde en jämförelse mellan de två gemensamma världsarvsområdena. Attityderna till besöksmängderna var mycket likartade: i båda undersökningarna ansåg 58 % att antalet besökare under sommarmånaderna var lagom och cirka 30 % att det var för lågt. Utanför högsäsong upplevde majoriteten att besöksmängderna var lagom eller för låga både i Kvarken och i Höga Kusten.

I de lokala utvecklingsidéerna framhövdes samma teman i båda områdena: bättre infrastruktur och parkering, mer fungerande kollektivtrafik, fler tjänster och aktiviteter (t.ex. båtturer) samt fler leder för att minska trängsel och slitage.

Invånarna har många idéer för att utveckla turismen i Kvarkens skärgårds världsarvsområde, och många svarande skulle vara intresserade av att fortsätta diskussionerna kring teman som sommartheater, vandring, hantverksmat eller båtliv. I enkäten uppgav 75 % av de svarande att de var åtminstone måttligt intresserade av att delta i utvecklingsarbete kopplat till världsarvet, och 79 % kunde eventuellt tänka sig att delta i ett lokalt diskussionstillfälle kring världsarvstemat.

Sammanfattningsvis visar webbenkäten att världsarvsområdet fortfarande har kapacitet för fler besökare, men att tillväxten måste ske på ett hållbart sätt. Det finns potential för ett större lokalt deltagande/engagemang? i utvecklingen av turismen. Någon aktör behöver ta initiativet och samordna lokalbefolkningens medverkan.

2.2 Kvalitativa gruppdiskussioner

Vi genomförde "Diskussionsrundan 2025 – turism och byar i världsarvsområdet" i följande världsarvsbyar: Södra Vallgrund, Särkimo, Björköby, Bergö, Molpe och Replot. Syftet var att fördjupa förståelsen för hur invånarna upplever turismen i världsarvsområdet. Dessa platsbaserade samtal skulle komplettera den data som samlats in via webbenkäten.

Vi bjöd in oss till byarna via de lokala byaföreningarna. Tillsammans med föreningsaktiva ordnade vi diskussionstillfällena som marknadsfördes via föreningarnas sociala medier. Tillfällena samlade cirka 4–7 deltagare per by, sammanlagt 32 personer under försommaren och hösten 2025. Projektpersonalen ledde diskussionerna, som genomfördes enligt samma struktur i varje by.

Innehåll i gruppdiskussionerna

I början av tillfället presenterades projektet, dess mål samt information om det gemensamma världsarvsområdet Höga Kusten–Kvarkens skärgård. Diskussionstillfället bestod av två delar:

1. Den första delen handlade om turismens nuläge.

- Hur upplever DU turismen i världsarvsområdet just nu?
- Har du mött turister i positiv anda?
- Vilka utmaningar ser du med turismen?
- Fundera också på vad du hört från vänner och bekanta

2. Den andra delen behandlade begreppet "gästvänligt världsarvsområde" och turismens framtid.

- Begreppet "ett gästvänligt världsarvsområde – Kvarkens skärgård" – vad är det första du tänker på
- Vad borde utvecklas om antalet besökare ökar i framtiden?

Sammanfattning av diskussionsrundan i fem byar i världsarvsområdet

Vi valde byarna för diskussionsrundan från olika delar av världsarvsområdet för att få en så heltäckande bild som möjligt av de lokala perspektiven i hela området.

Resultaten visar att området tydligt har ett huvudbesöksmål: Svedjehamn, dit majoriteten av turisterna styrs via Världsarvsporten och turismmarknadsföringen. I Svedjehamn och längs vägen dit upplevs också flest utmaningar kopplade till turismen. I de andra byarna är turismen fortfarande småskalig och nackdelarna upplevs som mycket begränsade. Både i bydiskussionerna och i webbenkäten framkom samma oro: dagens besöksmängder är ännu hanterbara, men även en liten ökning kan skapa problem om inga förebyggande åtgärder vidtas.

I vissa byar upplevdes att turismen vuxit snabbt under de senaste 20 åren och att lokalbefolkningen tvingats anpassa sig utan att ha blivit tillräckligt hörda. I framtiden, om turismen fortsätter att växa, är det viktigt att stärka samarbetet och den öppna dialogen mellan kommuner, turistorganisationer, företag och lokalsamhällen för att säkerställa en kontrollerad utveckling och god boendetrivsel parallellt med turismen.

Byarna önskar att det fanns fler tjänster för besökare, såsom aktiviteter, inkvartering och restauranger. Utbudet upplevs som otillräckligt, och man vill utnyttja världsarvsstatusen starkare i utvecklingen av turismprodukter och tjänster. Lokala matprodukter, såsom rökt sik, samt marina upplevelser, båtturer och kryssningar nämndes återkommande. Enligt byborna kräver turismens tillväxt också fler företag: föreningarna är positiva till att delta i turistverksamhet, men själva turismnäringen bör vara företagsledd.

Bristande infrastruktur väckte oro i nästan alla byar. Vanliga problem är avfallshantering, överfulla sopkärl samt otillåten caravan-parkering och belastning från husbilar vid badstränder. Man nämnde även vägars och broars skick som en utmaning om turismen ökar. På Bergö upplevdes färjetrafiken ännu inte som ett stort problem, men vid ökad turism behöver även färjans kapacitet och funktionalitet utvärderas. Vissa fritidsfiskare upplevdes ibland också åsidosätta gemensamma regler.

Från kommuner och visit-organisationer förväntas mer aktiv och jämnare marknadsföring riktad till hela världsarvsområdet. Byarna betonade behovet av tydliga spelregler och riktlinjer för hur man ska bete sig i området – så kallade "code of conduct"-regler. Turister bör styras bättre genom skyltning, vägvisning och informativa material för att underlätta rörelse och minimera störningar i lokalbefolkningens vardag.

Byarna erkänner Svedjehamn som områdets främsta besöksmål, men samtidigt önskar man att turismen och turismintäkterna skulle fördelas jämnare. Många byar skulle gärna ta emot fler besökare, men vill inte utvecklas till en liknande "turistfälla" som Björkö upplevs vara i dag.

2.3 Framtidworkshoppar

Vi ordnade "Framtidworkshop i världsarvsområdets byar" vid två tillfällen i Replot. Syftet var att diskutera turismen tillsammans med lokala invånare och höra deras syn på hur världsarvsområdets framtid kan se ut om tio år, år 2035.

Projektet genomförde framtidsworkshoparna i samarbete med Yrkeshögskolan Novia Ab. Novia faciliterade workshoparna och Kvarken–Be my Guest ansvarade för temat, de praktiska arrangemangen, marknadsföringen och kontakten med målgruppen.

Den första workshopen hölls i oktober 2025 och deltagarna (12 personer) var lokala invånare från Replots byar. Den andra workshopen hölls i januari 2026 och riktade sig till museer, turismföretagare, aktiva inom världsarvsturismen samt kreativa yrkesutövare såsom fotografer, bildkonstnärer, grafiker, musiker m.fl. De kreativa deltagarna behövde inte vara från världsarvsområdet. I tillfället deltog 13 deltagare, hälften kreativa studerande från Novias enhet i Jakobstad och hälften lokala företagare, föreningsaktiva och museipersoner från Replot. Totalt deltog 25 personer i de två framtidsworkshoparna.

Innehåll i framtidsworkshopen

Framtidsworkshopen innehöll en miniföreläsning om framtidstänkande. Därefter presenterades ett scenario, en möjlig framtid för världsarvsområdet, som deltagarna började diskutera.

Bild: AI-genererad illustration av ett framtida hållbart turistmål i skärgården som visades i workshopen

Som stöd för diskussionen användes bland annat följande frågor:

- Vad känns mest positivt eller mest utmanande i detta framtidsscenario?
- Hur förbereder man sig för att leva med fler turister och nya invånare? Vad behövs?
- Hur påverkar förändringarna naturen, kulturen och gemenskapen?
- Hur kan du själv påverka utvecklingen?
- Stig ombord på drönaren – hur ser Replot ut? Vilka ljud hörs i drönarens videoinspelning?

Deltagarna delades in i grupper som diskuterade vilka farhågor och vilken framtidstro scenariot väckte. Grupperna fick skicka en fråga vidare till de andra grupperna. Efter att ha hört de andra gruppernas diskussioner fortsatte varje grupp att reflektera vidare och

utveckla sina tankar. Syftet var att fördjupa resonemangen genom att ta del av andras idéer.

Avslutningsvis skapade deltagarna en framtidskarta över byn år 2035 genom att rita, klippa och måla. På borden fanns pennor, färgade papper och tidskrifter som kunde användas för att visualisera gruppens tankar om världsarvsområdet år 2035. Målet var att konkretisera kvällens diskussioner och skapa en gemensam sammanfattning att presentera för de andra.

Bild: En grups framtidskarta från den första framtidsworkshopen

Sammanfattning av den första framtidsworkshopen (oktober 2025)

I den första framtidsworkshopen diskuterade lokala invånare, företagare och några unga turismens utveckling i Replot och dess betydelse för bygemenskapens framtid. Deltagarna beskrev hur turismen vuxit under de senaste tio åren och betonade behovet av balans mellan turism och vardagsliv.

Frågor som väcktes var bland annat: vem bär ansvaret för hållbar turismutveckling, hur mycket förväntas lokalbefolkningen anpassa sig till ökande besöksmängder och om de ekonomiska och strukturella förutsättningarna är tillräckliga. Det fanns också oro kring dialogen mellan olika aktörer och om Svedjehamn redan är "förlorat till turismen".

Hopp väcktes av förbättrad ekonomi, nya turismföretagare och den planerade ringleden mellan Vistan och Björkö, som sågs som en stor möjlighet. Deltagarna betonade att lokalbefolkningens behov måste stå i centrum. Oro gällde minskad integritet, okontrollerad turisttillväxt, vägars försämring och risken att byn förlorar sin unika skärgårdskaraktär och blir en ren turistdestination.

Grupperna skickade följande frågor till varandra:

- Hur hantera ökad båtuturism med nuvarande hamnar, deras storlek och bränslepriser?
- Finns det någon anledning till att vägen mellan Björkö och Vistan inte skulle vara en bra idé?
- Vad behövs för att lokalbefolkningen ska bli mer positiv till turister, och vilka mötesplatser kan skapas för att främja kontakt?

Framtidskartorna beskrev år 2035 som ett område där turismen växer kontrollerat och på lokalbefolkningens villkor. Områdets styrkor – tystnad, mörker, natur, skärgård och lokal kultur – sågs som centrala attraktionsfaktorer. Båtuturism och fisketurism ökar, hamnnätverket utvecklas och trafikförbindelser förbättras. Nya mötesplatser föreslogs, såsom bybastu, världsarvsbibliotek och gemensamma evenemang. Genomgående teman var hållbarhet, gemenskapens välmående och turismens positiva bidrag till livskraften.

Sammanfattning av den andra framtidsworkshopen (januari 2026)

I den andra framtidsworkshopen samlades kreativa studerande från Yrkeshögskolan Novia Ab och lokala företagare, museiaktörer och föreningsrepresentanter. Gruppen var ovanligt mångsidig, vilket märktes i diskussionernas bredd och framtidsbildernas variation.

Nya perspektiv på turismutveckling lyftes fram. En internationell studerande föreslog att Kvarkens turism kunde stärkas genom att placera tjänster på oväntade platser och våga rikta blicken längre framåt. Hon nämnde franska städers samlarmynt och det starka intresset för finsk design bland franska studerande och turister – en potential som kunde utnyttjas bättre.

Hopp väcktes av tanken på att "branda" byn (skapa ett starkt varumärke) och att fler skulle kunna få sin försörjning från turismen. Samarbete har länge varit en del av byarnas kultur, och deltagarna betonade att fördjupat samarbete är nödvändigt. År 2036 ses byborna som stolta över sin kulturmiljö, byggnadstradition och autenticitet – något som också ska synas för besökare. Samtidigt diskuterades varför man vill utveckla turismen: handlar det enbart om ekonomi eller också om att upprätthålla en levande skärgård?

Resurssamordning ansågs viktigt, eftersom "mitt och ditt"-tänkande begränsar utvecklingen i små samhällen.

Framtiden sågs också i ett bredare perspektiv som hoppfull: ekonomin tros stärkas och fler unga förväntas vilja bo i små bygemenskaper. Oro gällde dock miljö och hållbarhet. Kulturarvet sågs som en del av Finlands krisberedskap och viktigt att värna. Miljöfrågor – insekter, biologisk mångfald och ljusshowen på Replotbron – väckte frågor om hur utvecklingen kan styras i en mer hållbar riktning. Hållbarhet var den största oron:

avfallshantering och andra basservicetjänster upplevdes som sårbara, och ansvaret låg till stor del på lokalbefolkningen.

Grupperna ställde även följande utvecklingsfrågor till varandra:

- Hur kan vi påskynda byggandet av ringvägen?
- En fin idé att olika sektorer samarbetar – men hur löses detta i praktiken?
- När vi ser tio år tillbaka: vad har hänt och vad har inte hänt? Hur har kultur och samhälle förändrats mellan 2026 och 2036?

Framtidskartorna beskrev år 2036 som en livskraftig, gemenskapsorienterad och mångsidig skärgård.

Grupp 1 beskrev världsarvsbyn Siklax som en mångsidig boendemiljö med odlingslotter, gemensamma odlingsområden, bystugor och ungdomsutrymmen som gjort comeback. Talkoandan är stark, entreprenörskapet blomstrar och till och med egen vinproduktion är en del av byns identitet.

Grupp 2 betonade gemenskap, mångfald och kultur. Deras karta visade Kvarken som en plats där familjer, barn och museer bildar en levande helhet. Slogans som "Life is fantastic" och "tillsammans blir det bra" beskrev stämningen. Kartan innehöll även ansvarsfullt båtliv och bevarandet av gamla traditioner.

Grupp 3 visionerade en strukturellt utvecklad skärgård där ringleden binder samman byar och gårdar. De önskade fler vinteraktiviteter, fungerande avfallshantering samt en strand och båtturer för turister. Helheten präglades av välmående och en fungerande vardag.

Vad kan göras redan nu?

Avslutningsvis diskuterade deltagarna konkreta åtgärder som kan främjas omedelbart. Särskilt lyftes fram marknadsföringens nuvarande styrkor och möjligheterna till ökat samarbete:

- VisitVaasa och Vasek har gjort mycket för företagare genom portalen och turismutvecklingen
- Många av Stundars besökare hittar information via VisitVaasa – eller via ChatGPT
- Företagare har tillsammans med VisitVaasa och Vasek lyft fram vägarna dåliga skick för beslutsfattare
- Ett gemensamt möte mellan Trafikledsverket, beslutsfattare och företagare kunde vara ett sätt att påverka
- Kreativa aktörer kan involveras för att se problem ur nya perspektiv
- Lokal kollektivtrafik är fortfarande en utmaning

2.4 Övriga källor

2.4.1 Inblick i andra nordiska världsarvsområden

Under våren 2025 bekantade vi oss med andra nordiska världsarvsområden genom att hålla Teams-samtal med fyra områden, och dessutom gjorde projektledaren ett besök på Sveaborg. Projektteamet genomförde i augusti 2025 en studieresa till Ölands kulturvärldsarv Södra Ölands odlingslandskap, och under samma resa träffade vi även en representant för världsarvsområdet Karlskrona örlogsstad.

Syftet med mötena var att utbyta erfarenheter med nordiska världsarvsområden och fördjupa förståelsen för hur hållbar turism och lokal delaktighet kan främjas i olika miljöer. I samtalen deltog representanter från världsarvsförvaltningar i olika roller, såsom världsarvskoordinator, besökscentrumschef, turismexpert och nationalparkschef. Samtalen handlade om att presentera projektet Kvarken – Be my Guest samt att höra hur andra områden arbetar med lokalbefolkningens delaktighet och hur de utvecklar hållbar turism. Målet med att bekanta sig med andra nordiska områden var att få inspiration och idéer för en hållbar utveckling av turismen i Kvarkens skärgårds världsarv.

Teams-samtalen och de världsarvsområden vi bekantade oss med var:

- Vegaøyen – The Vega Archipelago, Norge (Teams-möte)
- Södra Ölands odlingslandskap, Sverige (besök)
- Karlskrona örlogsstad, Sverige (möte i samband med Ölandsresan, inget besök i Karlskrona)
- Vatnajökull National Park – Dynamic Nature of Fire and Ice, Island (Teams-möte)
- Struves meridianbåge, Finland (Teams-möte)
- Sveaborgs sjöfästning, Finland (besök)

Nedan sammanfattas de centrala teman som diskuterades med områdena. I dessa teman framkom tydliga likheter mellan olika världsarvsområden. Projektet konstaterade också att kunskapsutbyte mellan områdena är värdefullt för att utmaningar och framgångar ska kunna delas mer systematiskt och för att områdena ska kunna lära av varandra.

Ett levande världsarv: lokalbefolkning, traditionella näringar och balans med turismen

Unescos natur- och kulturarv är populära besöksmål. Lokalbefolkningens roll är särskilt viktig i kulturarv, eftersom deras värde bygger på levande kultur – platsen måste vara verkligt levande. En turist vill inte besöka en plats där det inte finns aktivitet eller lokalt liv. Därför måste lokalbefolkningen hållas nära involverad i utvecklingen av världsarvsområdet.

En lokalbo nära ett världsarv hade frågat en världsarvskoordinator vi intervjuade:

”Är ett Unesco-område till för turister eller också för oss som bor här?”

(Nordiska världsarvsområden – samtal 2025)

Koordinatorn betonade lokalbefolkningens betydelse och uttryckte det så här:

”Världsarvet måste vara till nytta för lokalbefolkningen, och nyttan måste överstiga nackdelarna. Om nyttan saknas är spelet förlorat.”

(Nordiska världsarvsområden – samtal 2025)

Turismen fungerar ofta som motor för utveckling, och förbättrade förutsättningar och ökade besöksmängder kan gynna invånarnas livsmiljö. I många landsbygdsområden är turismen avgörande för att service som butiker ska kunna finnas kvar året runt. Detta diskuterades bland annat med Vega i Norge.

I kulturarvsområden är det samtidigt en utmaning att hålla miljön levande och bevara traditionella landskap och näringar. Även om områdena är världsarv kan man inte styra människors liv enbart utifrån världsarvets intressen. I Vega i Norge kan man till exempel inte hindra fastighetsförsäljningar, vilket påverkar byarnas dynamik och landskap. Man vill bevara traditionella byggnader och landskap, men invånarna måste också få leva sina liv och förfoga över sin egendom.

I många världsarvsområden är traditionella näringar centrala för området värde och fortlevnad. I Södra Ölands odlingslandskap är jordbruket och djurhållningen själva kärnan i världsarvet – utan betande djur försvinner det traditionella odlingslandskapet. De senaste årens extrema torka har skapat stora utmaningar, och vatten har behövt transporteras från fastlandet för att djuren ska ha vatten. Världsarvskoordinatoren på Öland är i ständig dialog med lantbrukarna, som utgör grunden för hela världsarvet.

På Island pågår förhandlingar med lokala markägare om var Unesco-skyltar får placeras. Situationen illustrerar hur traditionella näringar och Unescos krav kan skapa spänningar. Koordinatorns uppgift är att balansera turismens tillväxt med olika intressenters behov. Särskilt fårfarmare är oroade över minskande betesmarker, eftersom fårskötsel varit en central näring i området i över hundra år före världsarvsstatusen. Situationen förvärrades av felaktig kommunikation som gav intrycket att betesdriften skulle upphöra helt. Koordinatorn fick därefter förtydliga att betesdriften inte ska upphöra, utan att ett nytt avtal håller på att tas fram. Erfarenheten har lärt myndigheterna att kommunicera förändringar betydligt tydligare.

Sveaborg är ett gott exempel på ett livligt världsarv som samtidigt är ett bostadsområde i Helsingfors med 800 invånare. Omkring en miljon besökare kommer till Sveaborg varje år. Hyresbostäderna är eftertraktade och kötiden är lång. I kommunikationen till besökare betonas att människor bor på Sveaborg, och besöksströmmarna styrs så att de stör invånarnas hemmiljö så lite som möjligt.

Säsongsstopp utmanar världsarvsområdenas hållbarhet

I alla intervjuade världsarvsområden är besöksantalet som högst under sommarmånaderna. Stora mängder besökare samtidigt belastar infrastrukturen: parkeringsplatserna räcker inte till, vägarna är smala och logikapaciteten är otillräcklig. Särskilt juli är utmanande, och områdena försöker vidta åtgärder för att sprida trycket till månader utanför högsäsongen.

Flera av de områden vi talade med nås med färja. I dessa fall fungerar färjan som en naturlig begränsning av besöksmängderna. Både Vegaøyen – The Vega Archipelago och Sveaborg nämner att färjan i praktiken sätter ett tak för antalet besökare.

Områdena söker sätt att styra turismen jämnare över året och minska belastningen under sommaren. På Sveaborg arbetar man aktivt för att styra "lokala" besökare (helsingforsare) till att komma året runt och särskilt utanför de mest intensiva sommarmånaderna, eftersom de har möjlighet att välja tidpunkt – till skillnad från turister som besöker Helsingfors i juli.

På Södra Öland har man försökt jämna ut besöksströmmarna genom att placera evenemang utanför sommaren, till exempel Skördefesten som ordnas i september.

I Islands världsarvsområde innebär turism utanför högsäsong inte automatiskt ökad hållbarhet, eftersom miljön ofta är som mest sårbar just under mellanperioderna. Den egentliga turistsäsongen börjar i maj, och högsäsongen infaller från mitten av juli till omkring 15–20 augusti. Under de senaste åren har besöksantalet dock ökat även under "shoulder season," särskilt i maj samt september–november. Detta belastar området just när lederna är som känsligast: i mars–april när de tinar upp och på hösten när de växlar mellan frost och tö. Utmaningen förstärks av att säsongsarbetare fortfarande går i skola under dessa perioder, vilket gör det svårt att få extra personal.

Delvis jämnas sommarens rusning ut av att skolornas lovtider varierar mellan länder. Till exempel reser skandinaver till Island tidigare (från början av juli till augusti), medan resenärer från Öst- och Sydeuropa kommer senare (slutet av juli till september). På campingplatser syns tydligt när olika länder reser. Kinesiska besökare kommer året runt, men det kinesiska nyåret märks särskilt.

Under högsäsong är infrastrukturen otillräcklig i förhållande till mängden husbilar och privatbilar som anländer till världsarvsområdena. Samtidigt saknar alla områden kollektivtrafik till världsarvet, och besök är i praktiken endast möjliga med bil. Husbilar skapar dessutom problem när de övernattar på privata vägar eller andra platser som stör lokalbefolkningen. Trots att Island informerar om att fricamping är förbjuden utanför officiella campingplatser sker det ändå och orsakar irritation hos markägare. Koordinatören stödjer lantbrukare genom att leverera skyltar som förbjuder övernattnings på privata vägar – en praxis som upplevts som effektiv. Organisationen finansierar skyltarna och levererar dem direkt till markägarna så att problemen kan åtgärdas snabbt.

På Södra Öland skapar smala vägar utmaningar när lantbrukarnas stora maskiner och turisternas fordon använder samma rutter. Situationen försvåras av cyklister på de smala vägarna, vilket ökar risken för farliga situationer, särskilt under högsäsong. Utmaningen förstärks av att öns kollektivtrafik är mycket begränsad, vilket gör att turister i praktiken måste ha egen bil. Detta ökar trafikmängden och understryker behovet av säkrare och mer hållbara mobilitetslösningar.

Naturen kan i sig sätta gränser för besöksmängderna. På Island har glaciärernas avsmältning och andra naturprocesser redan lett till situationer där vissa områden måste stängas av säkerhets- eller miljöskäl. Privat markägande skapar ytterligare utmaningar: företagare kan inte verka i området utan markägarens tillstånd. På vissa mindre

glaciärområden finns i dag för många aktörer, vilket har lett till massaturismrelaterade problem. En möjlig lösning som diskuteras är ett kvotsystem som skulle definiera hur många personer som får tas in per dag. Arbetet är dock i ett tidigt skede, och begränsningarnas påverkan på företagets dagliga inkomster gör processen svår.

I samtalen konstaterades att Kvarken ännu inte upplever rusning, men signalerna tyder på att besöksmängderna kommer att öka. En världsarvsaktör uttryckte det så här:

"When you open the tap for mass tourism, you can't close it. The question is how to handle it."

(Nordiska världsarvsområden – samtal 2025)

Vilka metoder har använts för att engagera lokalbefolkningen i världsarvsarbetet?

På Öland har världsarvsarbetet från början byggt starkt på lokala aktörer. Innan ansökningsprocessen startade frågade man lantbrukarna och jordbruksföretagarna i Södra Öland om de ville att området skulle ansöka om världsarvsstatus – och majoriteten ville det. I dag finns cirka 120 jordbruksföretag i området, och deras näring påverkar direkt världsarvets utveckling. De har också egen representation i samarbetsforum där världsarvsfrågor behandlas.

Förutom jordbruket samarbetar världsarvskoordinatoren på Öland med föreningar och skolor. Med föreningarna har man bland annat genomfört ett projekt där lokalbefolkningens berättelser samlades in. Berättelserna har spelats in och placerats längs vandringslederna bakom QR-koder. Skolorna är brett involverade: lågstadielever deltar i ett program där de "utbildas" till mini-världsarvs guider och avslutar med att guida sina egna släktingar.

På Öland byggs gemenskap kring världsarvstemat på många sätt. Sedan 2018 har man arrangerat Världsarvsfestivalen under höstlovet, med aktiviteter för både lokalbefolkning och besökare.

I Karlskrona har man engagerat invånarna genom metoder som gör dem till en del av kulturarvets skötsel och besöksupplevelse. Stadsvårdar – ofta aktiva pensionärer – fungerar som guider som välkomnar besökare och berättar om det lokala livet. Genom certifiering av traditionella hantverk, såsom repslagning, har invånare involverats i att bevara maritima traditioner och erbjuds möjlighet att delta i verkstäder och utställningar. Dessutom har hembygdsföreningarnas material integrerats i större museers digitala applikationer, vilket gör lokal historia och berättelser till en del av en bredare kulturmiljö. Koordinatoren i Karlskrona beskriver att detta skapar positiva effekter: det stärker gemenskapen, ökar stoltheten över den egna miljön och gör örlogsstadens identitet levande och delad.

På Island syns lokalbefolkningens roll konkret även i utställningsverksamheten. När Visitor Centre inte fick extern finansiering för att förnya sin världsarvsutställning skapade man en egen lösning. En lokal kvinna byggde fotoutställningen "From a Home to a UNESCO World Heritage Site", där hon dokumenterade områdets utveckling ur sin familjs perspektiv. Utställningen genomfördes tillsammans med bygemenskapen, inte ovanför deras huvuden. Till vernissagen bjöds hela den cirka 280 personer stora gemenskapen in (varav

omkring 100 bor permanent i området). Att 50–60 personer deltog sågs som ett mycket gott resultat. Utställningens kärna var livet vid glaciärerna – inte bara glaciärerna som turistattraktion, utan hur lokalsamhället utvecklats vid deras sida.

Alla invånare arbetar inte inom turismen: det finns lantbrukare, lärare och Islands minsta skola med fyra elever. Detta understryker hur viktigt det är att se lokalbefolkningen i där mycket små samhällen lever mitt i turismens centrum.

Världsarvsområden är platser för lärande

Lärandeperspektivet är starkt närvarande i världsarvsarbetet. De svenska världsarvscoordinatorerna berättade hur pedagogiska innehåll kan användas i världsarvsområden. I flera svenska områden har man arbetat med äventyrspedagogik kopplad till teman som krisberedskap eller stigande havsnivåer.

Milla Öystilä, turismexpert vid Förvaltningsnämnden för Sveaborg, betonar att världsarvsområden också är platser för lärande. När skyltar med beteenderegler tas fram för besökare förmedlas budskapet bättre om man samtidigt förklarar bakgrunden – varför man önskar att besökare agerar på ett visst sätt, till exempel att hålla sig till markerade leder för att värna invånarnas hemfrid. Öystilä hoppas att besökare bär med sig erfarenheten från Sveaborg till framtida resor och förstår att många resmål är platser där människor bor och där deras hemfrid bör respekteras.

Hållbar turism förutsätter inkluderande förvaltning

Hållbar turism uppstår inte utan fungerande, inkluderande förvaltning och kontinuerlig dialog mellan olika aktörer.

De nordiska världsarvsområden vi intervjuade är mycket olika som besöksmål. Island upplever massturism. På Öland besöker cirka 150 000 personer området årligen, och i Stora Alvaret – hjärtat av världsarvet – rör sig omkring 30 000 besökare per år. På Sveaborg är besöksantalet cirka 1 miljon årligen.

I de områden vi bekantade oss med syns lokalbefolkningens delaktighet i förvaltningsstrukturerna. Världsarvsförvaltningen omfattar olika råd, styrelser och intressentgrupper. På Island deltar nationalparkschefen i månatliga möten där intressenter medverkar i beslutsfattandet. I de isländska råden finns representanter för lokalsamhället, och ofta är de lokala aktörerna även turismföretagare. Vid den stora glaciärlagunen verkar exempelvis omkring 30 företagare inom turism – alla lokala – och de är mycket engagerade i diskussionerna om parkens utveckling. I gruppen ingår bland annat representanter för turism, företagare som verkar i parken och naturvården. (Nordiska världsarvsområden – samtal 2025)

Utveckling kopplad till världsarv kräver politiskt stöd. En världsarvscoordinator uttryckte det så här: *"Världsarv är politik."* För ett världsarvs hållbara utveckling är det avgörande att beslutsfattare förstår vad världsarvsstatus innebär och vilka åtaganden staten gjort. En utmaning är att politiker byts ut, vilket skapar ett kontinuerligt behov av utbildning om världsarvsfrågor. (Nordiska världsarvsområden – samtal 2025)

Universitet och högskolor visar stort intresse för forskning och utveckling kopplad till världsarv. Under Kvarken – Be my Guest-projektet inleddes ett tätare samarbete med universitetet på Södra Öland. I Karlskrona har man samarbetat med det lokala universitetet genom att utveckla interaktiva sopkärl.

Det isländska världsarvsområdet skiljer sig från de andra genom att ha den klart största turismvolymen – här kan man tala om massturism. Det finns många företagare, och det krävs omfattande samordning för att balansera olika verksamheter i områden där naturens bärkraft sätter tydliga gränser.

I det isländska området framkom också tydliga spänningar mellan olika besökarprofiler, vilket skapar tryck på planeringen av parkens användning. Besökarna är mycket olika: vissa är vandrare, andra vill flyga helikopter. Hur upprätthåller man en god vandringsupplevelse om helikoptrar ständigt cirkulerar ovanför?

Nationalparkschefen beskrev även tre olika glaciärturistprofiler:

1. De som vill se glittrande isberg kalva i havet
2. De som vill segla bland isbergen
3. De som vill besöka isgrottor

Det krävs samordning för att organisera dessa grupper så att alla får plats utan att området upplevs som överbelastat.

2.4.2 Piloting: Turismproduktkoncept med studerande som målgrupp

Syftet med piloteringen var att testa det turismproduktkoncept som utvecklats inom projektet ur ett kundupplevelseperspektiv samt att bedöma hur fysisk, digital och gästvänlig tillgänglighet fungerar i praktiken. Testkunderna bestod av en grupp finländska och internationella studerande, vars feedback användes för att identifiera konceptets styrkor och utvecklingsbehov. Studerandena ombads dessutom som förhandsuppgift att bedöma områdets digitala tillgänglighet, vilket stödde projektets bredare mål.

Piloteringen genomfördes som en halvdagsutflykt till Södra Vallgrund, där studerandena deltog i naturaktiviteter, lärde sig om världsarvet och bekantade sig med den lokala byaföreningens verksamhet. Utflykten planerades i samarbete med ett transportföretag, en aktör som genomförde utomhusaktiviteten samt byaföreningen. Syftet var att testa en deltagande och upplevelsebaserad turismprodukt i en autentisk miljö.

Sense Kvarken: A World Heritage Experience – utflykten

Syfte

Arbetspaket 3 "Samutveckling och konceptutveckling" syftade till att testa produktkonceptet ur kundupplevelseperspektiv. Målet var också att pröva ett koncept där projektets tre teman – fysisk, digital och gästvänlig tillgänglighet – beaktas. Avsikten var alltså att testa produkten och få feedback från testkunderna på den planerade utflykten/turismprodukten. Studerandena gav feedback efter utflykten.

Eftersom projektets mål också var att främja Kvarkens digitala tillgänglighet, ombads studerandena som förhandsuppgift att undersöka världsarvsområdets digitala tillgänglighet. Förhandsuppgiften var fristående från själva piloteringen.

Målgrupp/ Testkunder

Testkunderna i den första piloteringen var en grupp studerande bestående av både finländska och internationella deltagare. Eftersom de deltagande universiteten har många internationella studerande planerades redan i projektansökan att denna resurs skulle användas i piloteringen för att få internationella perspektiv på världsarvsområdet som turismprodukt.

Testkunderna bestod av studerande från Hankens kurs Transformative Service Design samt inbjudna studerande från ÅA. Totalt deltog 11 studerande, varav 6 internationella (Vietnam, Pakistan, Marocko, Kina, Indien).

Genomförande

Projektet organiserade piloteringen "Sense Kvarken: A World Heritage Experience" i världsarvsområdet. Projektpersonalen planerade en halvdagsutflykt till Södra Vallgrund, dit gruppen transporterades med minibuss från Vasa. Målet var att testa en turismprodukt som bygger på aktivt deltagande och lärande om världsarvet. Samtidigt ville man involvera byaföreningen som medproducent.

Tre aktörer deltog i piloteringen: ett bussbolag, en företagare som genomförde utomhusaktiviteten samt byaföreningen. Projektledaren gav en kort världsarvsguidning under bussresan. Utflykten startade vid Hanken och gick till Sommarö fort, där företagaren väntade. Där gjordes en kort naturvandring genom skogen till stranden, där aktiviteter genomfördes för att lära deltagarna om världsarvet. Vid eldstaden, som en del av produktkonceptets utomhusdel, identifierades bär, svampar och växter från området, och därefter serverades mellanmål och kokkaffe.

Därefter fortsatte gruppen till Sommaröhallen (produktkonceptets inomhusdel), där byaföreningens aktiva tog emot. Deltagarna fick en presentation av verksamheten och möjlighet att bekanta sig med butiken. Under tiden kunde små grupper trycka potatisstämplor på tygkassar som souvenirer. Utflykten avslutades med bussresa tillbaka till Vasa. Den totala längden var 5 timmar (kl. 12–17).

Sammanfattning av studerandenas observationer om digital tillgänglighet

Vi gav studerandena följande uppgiftsformulering:

Imagine you've arrived in Vaasa for a few days. You've heard that there's a World Heritage Site nearby, and you're interested in exploring it. You want to visit the site, so you need to search for information: how to get there, what you can do there, and what kinds of services are available. Based on your online browsing, decide what you would do at the site and how you plan to get there. We also want to know whether you found the necessary information or faced any challenges. Which websites did you use to find information for your visit to the World Heritage Site?

Studerandena granskade Kvarkens skärgårds digitala tillgänglighet ur en besökares perspektiv. De skulle söka information på nätet om hur man tar sig till världsarvsområdet, vad man kan göra där och vilka tjänster som finns tillgängliga. Av svaren framgår att informationssökningen i huvudsak fungerade smidigt. Sökningarna gjordes på finska, engelska och franska, och vanliga sökord var till exempel "Kvarkens skärgård", "Vaasa archipelago" och "things to do in Kvarken".

Information hittades särskilt på webbplatsen Vaasa.fi, som beskrevs som tydlig och informativ. Studerandena använde också Google, Google Maps, Instagram och tjänsten luontoon.fi. En studerande noterade dock att hen inte hittade information om kollektivtrafik till skärgården och därför skulle välja att hyra bil vid ett verkligt besök.

Utifrån den information som hittades på nätet planerade studerandena innehållet i sitt besök. De mest populära aktiviteterna var vandring, cykling, fotografering och avkoppling i naturen. Många nämnde också Björkö–Panike-leden, World Heritage Gateway samt möjligheten att lära sig om områdets geologi och historia via skyltar, QR-koder eller en guide. Att röra sig på vattnet – exempelvis paddling, SUP-paddling eller att åka med eldriven färja – upplevdes som ett attraktivt sätt att uppleva skärgården.

Bland tjänsterna väckte särskilt guidade turer, restauranger, caféer och uthyrning av utrustning intresse. De flesta studerande planerade att resa till skärgården med buss, och besöket uppfattades som en lämplig dagsutflykt.

Sammanfattning av studerandenas feedback på pilotupplevelsen Sense Kvarken: A World

Helhetsintrycket var mycket positivt: upplevelsen upplevdes som mycket lyckad, informativ och över förväntan.

I utomhusdelen fick guiden särskilt beröm för sin expertis, den tydliga bakgrundsinformationen redan i början av utflykten samt möjligheten att lära sig om naturen och världsarvslandskapets utveckling på plats. Vandringen, de pedagogiska aktiviteterna vid stranden och smakproven på lokala naturprodukter – såsom bär – upplevdes som starka upplevelseelement. Många lyfte fram intresset för hur naturprodukter kan användas och vad som kan tillverkas av dem, till exempel schampo. Kombinationen av frisk luft, rörelse och lärande beskrevs som uppfriskande. Smakstunden sågs som en styrka eftersom den tillförde nya sensoriska dimensioner.

I Sommaröhallen upplevdes besöket som varmt, kreativt och mångsidigt. Tygkasse-workshopen uppskattades och beskrevs som "amazing and really cute" och "simple but fun". Möjligheten att skapa ett eget litet hantverk och ta det med hem som souvenir upplevdes som ett mervärde. Även butiken med lokalt hantverk fick mycket positiv respons – den uppfattades som kulturellt intressant, högkvalitativ och genuint lokal. Det vänliga bemötandet lyftes också fram.

Utvecklingsidéer från studerandena

För utomhusdelen föreslogs:

- mer bakgrundsmaterial om natur, djurliv, geologi och skärgårdens historia (broschyrer eller digitalt)

- möjlighet att se geologiska fenomen "på riktigt", t.ex. från utsiktstornet Saltkaret
- fler visuella element: bilder, videor, QR-koder
- möjlighet att själva delta i insamling av naturprodukter (bärplockning, svamp, matlagning i naturen)
- förbättrad tillgänglighet: bussförbindelser, båtturer, tydligare skyltning om leders längd och svårighetsgrad

För Sommaröhallen föreslogs:

- mer information om områdets historia och särskilt Kvarkens hantverkstraditioner
- mer engelskspråkigt informationsmaterial
- en tydligare broschyrhylla
- större och tydligare avgränsat utrymme för tygkasse-workshopen
- fler workshops och möjligheter till hantverk
- ett litet "fotohörn" för sociala medier
- uppmuntran att lämna recensioner på Google Reviews

Studerandenas feedback visar att piloteringen var mycket lyckad. Den unga och internationella gruppens utvecklingsförslag ger konkreta möjligheter att vidareutveckla världsarvsområdets turismprodukter.

2.4.3 Studeranderapporter

Pro gradu-avhandling "Fysisk och digital synlighet av världsarvet Kvarkens skärgård – kartläggning och förbättringsförslag" (Långfors 2026)

Under projektets gång utarbetade en marknadsföringsstuderande vid Svenska handelshögskolan en pro gradu-avhandling med titeln " Fysisk och digital synlighet av världsarvet Kvarkens skärgård – kartläggning och förbättringsförslag". Syftet med avhandlingen var att kartlägga den fysiska och digitala synligheten för världsarvet Kvarkens skärgård. Det empiriska materialet samlades in sommaren 2025 i Vasa och Replot samt på digitala plattformar.

Kartläggningen av den fysiska synligheten baserades på besök och observationer i hotell, besöksmål och trafikknutpunkter (järnvägsstation, flygplats, hamn). Den digitala synligheten bedömdes genom en skrivbordsstudie av centrala webbplatser och sociala medier med anknytning till turism och världsarv.

Studien visar att världsarvets synlighet varierar avsevärt mellan olika miljöer. På Visit Vasas verksamhetspunkter och vid Världsarvsporten finns gott om information, till exempel i form av broschyrer. Däremot är synligheten svag eller obefintlig på Vasas hotell, flygplats, hamn och järnvägsstation. I digitala kanaler finns världsarvet omnämnt men informationen är splittrad mellan olika plattformar och någon enhetlig kommunikationsstrategi kan inte urskiljas. Hos större turismaktörer, såsom hotell och bussbolag, saknas världsarvet helt i

de digitala kanalerna. Därmed utnyttjas inte världsarvets potential fullt ut i regionens turismmarknadsföring.

Kartläggningen visar också att de nuvarande marknadsförings- och kommunikationsmaterialen är informativa och sakliga, men inte särskilt marknadsföringsinriktade eller besöksmotiverande. Avhandlingens författare rekommenderar att regionens turistorganisationer utarbetar en gemensam marknadsföringsstrategi för världsarvet, så att den bild som förmedlas till besökare blir tydligare och mer sammanhållen. Dessutom föreslås ett mer marknadsorienterat grepp, till exempel genom att lyfta fram bokningslänkar och transporttjänster tydligare, så att besökarens resa lättare leder till konkreta köp och faktiska besök. Sociala medier bör användas mer strategiskt, och både användare och lokalbefolkning bör uppmuntras att skapa innehåll.

Pro gradu-avhandling "Skönhet på extrema breddgrader – inget att se! Upplevelser av Kvarkens världs naturarv i online-recensioner" (Erlands 2026)

Under projektets gång genomfördes även en annan pro gradu-avhandling inom marknadsföring med koppling till världsarvet: "Skönhet på extrema breddgrader – ingenting att se! Erfarenheter av Kvarkens världs naturarv i nätbaserade recensioner."

Syftet var att undersöka besökarnas upplevelser av Kvarkens skärgårds världsarvsområde utifrån de recensioner som lämnats på nätet. Forskningsmaterialet bestod av 524 offentligt tillgängliga Google-recensioner från åren 2022–2026. De platser vars recensioner analyserades var centrala besöksmål inom världsarvsområdet (t.ex. Replotbron, Saltkaret, Klobbskat fiskehamn) eller platser som ingått i tidigare besökarundersökningar. Google-recensioner som gällde företag och tjänster avgränsades bort från studien.

Enligt recensionerna erbjuder Kvarkens skärgård överlag positiva upplevelser för besökarna. Analysen visar att upplevelsen av världsarvsområdet formas i samspelet mellan naturen och de praktiska aspekterna av besöket. Naturen är det dominerande temat i recensionerna, inte bara som fysiska beskrivningar utan också genom de känslor den väcker. Dessutom lyfts aktiviteter under besöket samt erfarenheter av områdets infrastruktur fram. Dessa kan försvaga upplevelsen om de inte motsvarar besökarens behov eller förväntningar.

Hänvisningar till världsarvet och den geologiska processen är få, vilket var något överraskande eftersom det är just dessa som ligger till grund för områdets Unesco-status.

Avhandlingens centrala slutsats är att upplevelsen av ett världsarv formas både av platsens särdrag och av de omständigheterna (t.ex. väder eller infrastruktur) under vilka upplevelsen uppstår.

I slutet av avhandlingen ges rekommendationer för utvecklingen av världsarvsområdet. Eftersom naturupplevelsen enligt recensionerna är det viktigaste för besökarna, bör man regelbundet säkerställa att naturupplevelsens "scen": leder, utsiktsplatser, grillplatser, hamnar och skyltning är i gott skick, eftersom dessa har stor betydelse för en lyckad vistelse.

Utifrån recensionerna föreslår forskaren att området skulle behöva ett större utbud av naturaktiviteter (t.ex. cykling, paddling, båtturer, uthyrning av utrustning) och att information om tjänsterna bör vara lättillgänglig. Dessutom bör utbudet omfatta aktiviteter för olika målgrupper, inklusive barnfamiljer och grupper med särskilda behov.

Tillräcklig information kan förebygga frustration hos besökare. Exempelvis information om huruvida grillplatser har vedservice hjälper besökare att planera sin utflykt. Enligt Google-recensionerna påverkar vädret besöksupplevelsen i hög grad. Forskaren föreslår därför att kommunikationen kunde innehålla väder- och säsongsinformation, till exempel tips om klädsel i olika väderförhållanden eller uppmuntran till besök under olika årstider.

Forskaren rekommenderar att besökarrecensioner fortsättningsvis används i utvecklingen av Kvarkens turistområde. Den feedback som besökare lämnar på olika plattformar ger värdefull information både för analys av besökarupplevelsen och för utvecklingen av Kvarkens digitala marknadsföring. Recensionerna är offentligt tillgängliga, såsom det material som användes i denna avhandling, och en fördel med metoden är att forskarens närvaro inte påverkar bedömningarna.

Forskaren presenterar flera idéer för vidare forskning. En möjlig inriktning vore att undersöka hur besökarnas feedback motsvarar den bild som turismmarknadsföringen försöker skapa. En annan intressant fråga är om de fynd som gjorts i denna avhandling är specifika för Kvarkens skärgård eller om liknande observationer återkommer även i andra naturarvsområden.

3. Lärande i dialog: Lokalbefolkningens perspektiv på turismen i Kvarken

3.1 Åbo Akademis roll i projektet

Åbo Akademi deltog som partner i projektet Kvarken – Be My Guest och det huvudsakliga ansvarsområdet var att delta i och facilitera diskussionstillfällena och workshoparna i världsarvskommunerna, analysera innehållet i dessa möten samt bidra med pedagogisk kompetens, särskilt kopplad till metoden transformativt lärande. Målgruppen för aktiviteterna var lokalinvånare, villaägare, företagare etc. bosatta i eller i närheten av världsarvsområdet. Projektet syftade till att skapa tvärssektoriella dialoger mellan lokalbefolkning, turismaktörer, föreningar och myndigheter för att utveckla turismen på ett sätt som både stärker lokalsamhället och bevarar världsarvets värden.

3.2 Lokalbefolkningens upplevelser av turism i världsarvsområdet

Diskussionstillfällena med lokalinvånare i kommunerna kring Kvarkens skärgård visade att turismen i området generellt upplevs som relativt småskalig och i nuläget i huvudsak hållbar. Samtidigt framkom olika perspektiv beroende på deltagarnas relation till platsen. Exempelvis uttryckte vissa fritidsboende en önskan om att området ska förbli lugnt och opåverkat, medan fast bosatta invånare i vissa fall såg turismen som en möjlighet till lokal utveckling och ökad service.

Deltagarna betonade också att området innehåller många natur- och kulturmiljöer som ännu är relativt okända för besökare. Flera beskrev dessa som "gömda pärlor", vilket tyder på att det finns en upplevd potential för turismutveckling men samtidigt en osäkerhet kring hur denna potential kan tas tillvara på ett hållbart sätt. Samtidigt identifierades flera praktiska utmaningar kopplade till turismens infrastruktur. Återkommande teman i diskussionerna var behovet av grundläggande service såsom parkering, toaletter, avfallshantering, vägförbindelser och tillgång till mat- och övernattningstjänster. Dessa faktorer lyftes fram som centrala förutsättningar för att kunna ta emot besökare utan att belastningen på lokalsamhället ökar.

3.3 Ansvarsfördelning och lokalt engagemang

En återkommande fråga under diskussionstillfällena gällde ansvarsfördelningen mellan olika aktörer i världsarvsområdet. Flera deltagare uttryckte osäkerhet kring vem som ansvarar för olika aspekter av turismens praktiska konsekvenser, t.ex. avfallshantering eller underhåll av infrastruktur. Denna osäkerhet kunde ibland skapa en känsla av ensamhet hos lokalinvånarna som engagerar sig i områdets utveckling. Samtidigt framkom en stark vilja hos många deltagare att bidra till utvecklingen av området, särskilt genom lokala föreningar och frivilligt arbete. En utmaning som lyftes fram i detta sammanhang var att talkrafter i vissa byar upplevs minska, vilket förstärker möjligheterna att upprätthålla lokala initiativ.

3.4 Gästvänlig turism och lokal delaktighet

Diskussionerna visade att begreppet gästvänlig turism i hög grad kopplas till relationen mellan lokalbefolkning och besökare. Flera deltagare betonade vikten av att turismen inte sker på lokalbefolkningens bekostnad och att invånarna bör ha möjlighet att påverka hur och var turister rör sig i området. Samtidigt framkom en vilja att utveckla mer personliga möten mellan lokalbefolkning och besökare, t.ex. genom lokala aktiviteter, guidningar, föreningsverksamhet eller andra former av informella möten. Deltagarna betonade också betydelsen av gemensamma "spelregler" som skulle tydliggöra hur besökare kan röra sig i naturen på ett ansvarsfullt sätt, särskilt med tanke på principerna kring allemansrätten.

3.5 Framtidsworkshopar om turismen i Kvarkens skärgård

Som nämnts tidigare i rapporten, genomfördes två framtidsinriktade workshopar riktade till turistaktörer, föreningslivsrepresentanter och lokalinvånare samt andra regionala intressenter i Kvarkens skärgård. Syftet med workshoparna var att öka kunskapen om hållbar och tillgänglig turism, stärka dialogen mellan olika aktörer samt gemensamt utveckla förståelsen för vad gästvänlig turism kan innebära i ett världsarvsområde. Som i ovannämnda diskussionstillfällen var transformativt lärande även här bakomliggande metod, där deltagarna genom gemensam reflektion, erfarenhetsutbyte och framtidsinriktade övningar fick möjlighet att ompröva perspektiv och utforska nya sätt att se på turismens roll i lokalsamhället.

Upplägget byggde på en scenariobaserad framtidsövning (2035), där deltagarna fick resonera kring både önskvärda och problematiska framtidsbilder. Genom strukturerade gruppdiskussioner om turismens påverkan på vardagsliv, infrastruktur, naturen och lokal ekonomi belystes olika perspektiv. Särskild vikt lades vid att synliggöra spänningen mellan ekonomisk utveckling och bevarandet av lokalsamhällets identitet och livskvalitet.

Resultaten från workshoparna visade en stark vilja att hitta en balans mellan turismens utveckling och lokalbefolkningens behov. Å ena sidan lyftes turismen fram som en viktig möjlighet för ekonomisk utveckling, nya arbetsplatser och livskraft i skärgården. Å andra sidan uttrycktes oro för ökad belastning på infrastruktur, förändrade livsmiljöer och risken att lokala värden marginaliseras. Diskussionerna visade också på ett tydligt behov av bättre samarbete mellan aktörer samt mer strukturerade former för dialog och gemensamt ansvarstagande.

Ett återkommande tema i workshoparna var behovet av mötesplatser där lokalinvånare och besökare kan mötas på ett jämlikt sätt, samt vikten av att stärka kommunikationen mellan olika sektorer. Deltagarna betonade också betydelsen av gemensam planering, långsiktig hållbarhet och tydligare ansvarsfördelning i utvecklingen av turismen. Samtidigt framkom många kreativa idéer kring framtida lösningar, såsom utveckling av nya besöksmål, hållbara transportlösningar, stärkt lokalkultur och mer diversifierade turismprodukter.

3.6 Transformativt lärande som metod i turismutveckling

Arbetet inom projektet utgick från den pedagogiska ansatsen transformativt lärande, där dialog och kritisk reflektion används för att utveckla nya perspektiv – i det här fallet

turismutveckling i Kvarkens skärgård. Metoden bygger på antagandet att individer kan förändra sina tolkningar av verkligheten genom att konfronteras med andra människors erfarenheter och perspektiv.

I projektets diskussions- och workshoptillfällen blev detta särskilt tydligt genom den heterogena sammansättningen av deltagare. Deltagarna deltog både som privatpersoner och som representanter för olika yrkesroller eller organisationer. Denna dubbelhet skapade en dynamik där olika perspektiv på turismens möjligheter och utmaningar kunde mötas. En central aspekt i transformativa lärprocesser är insikten om att den egna erfarenheten inte är universell. När deltagare mötte andra tolkningar av samma fenomen, t.ex. vad som upplevs för den enskilda individen som "för mycket turism", skapades utrymme för reflektion och perspektivförskjutning. Under tillfällena präglades diskussionerna generellt av en öppen och respektfull atmosfär där deltagarna aktivt lyssnade på varandras erfarenheter.

3.7 Från expertstyrning till delaktighet

Resultaten från projektet kan tolkas i relation till en bredare utveckling inom turismforskning där fokus allt mer har förskjutits från expert- och myndighetsstyrda modeller till mer deltagarbaserade processer. I många destinationer har detta lett till initiativ där lokalbefolkningen engageras, t.ex. som ambassadörer, guider eller deltagare i invånarpaneler. Diskussionerna i projektet visar att liknande processer kan utvecklas även i världsarvsområden. När lokalbefolkningen involveras i dialog och planering kan de positioneras som medskapare av världsarvets berättelser och framtida utveckling snarare än enbart mottagare av information. En sådan utveckling kan bidra till att stärka både lokal identitet och känslan av ansvar för världsarvets förvaltning. Genom återkommande dialoger och mötesforum kan delaktighet gradvis normaliseras, vilket på sikt kan förändra hur människor uppfattar frågor om ägarskap och ansvar för världsarvsområdet.

3.8 Slutsatser och lärdomar

Projektets diskussionstillfällen och workshopar fungerade som tvärssektoriella mötesforum där aktörer från olika sektorer kunde mötas. Dessa möten bidrog till att skapa en gemensam förståelse för de utmaningar och möjligheter som turismen innebär för världsarvsområdet. Särskilt frågor kring avfallshantering, slitage på naturmiljöer och tillgänglighet illustrerar hur praktiska problem kan fungera som utgångspunkt för gemensam problemlösning. När sådana frågor diskuteras i dialog mellan olika aktörer finns potential att utveckla mer proaktiva och samordnade lösningar.

En central lärdom är att turismutveckling i världsarvsområden i allt större utsträckning behöver utgå från lokalsamhällets behov. En möjlig förändring i retorik är därför att betona lokal utveckling först, där turister följaktligen använder och åtnjuter samma service och infrastruktur som lokalinvånarna. Ett sådant perspektiv ligger i linje med principer för hållbar turism där social hållbarhet och lokal delaktighet betraktas som centrala komponenter. Genom att stärka lokala aktörers möjligheter att delta i planering och beslutsfattande kan turismen utvecklas på ett sätt som bättre balanserar ekonomiska möjligheter med sociala och ekologiska värden.

Flera deltagare upplevde osäkerhet kring ansvarsfördelningen mellan olika aktörer, såsom kommuner, lokala föreningar och myndigheter, vilket ibland skapade en känsla av

ensamhet i arbetet med att både förebygga och hantera turismrelaterade problem, såsom slitage på naturen och vandringsleder eller avfallshantering. En viktig observation från projektets aktiviteter är att lokalbefolkningen i allt större utsträckning positioneras som medskapare snarare än enbart mottagare av information. Genom återkommande dialoger och mötesforum kan delaktighet och ansvar gradvis normaliseras, vilket i sin tur kan påverka hur människor uppfattar ägarskap och ansvar för världsarvet. Utvecklingen av världsarvsområdet blir då något som lokalsamhället aktivt deltar i och tar ansvar för – inte enbart något som förvaltas av externa myndigheter. Genom metoder som transformativt lärande kan sådana dialoger bidra till ökad förståelse mellan olika aktörer och skapa en grund för mer hållbar och inkluderande turismutveckling.

Utdrag från arrangerade mötesforum

- *"Turismen ännu småskalig, känns ännu hållbart"*
- *"Villaborna vill att det ska förbli lugnt medan fastboende skulle välkomna mer turism"*
- *"Våra pärlor är gömda pärlor – folk vet inte om hur fint det är här!"*
- *"Talkokrafterna börjar tryta, i stort sett samma människor som är involverade"*
- *"Turister styrs mycket av kommunala aktörer. Det är en obalans i hur sevärdheter marknadsförs."*
- *"Mer paketinspirerade paket skulle behövas men utmaningen är att det inte finns tillräckligt med övernattningsställen, matställen, båttransport.."*
- *"Inhemska turister gjorde comeback under coronan"*
- *"Basbehov efterfrågas: wc, mat, parkering"*
- *"Vi vill gärna vara med och samplanera turister till vissa områden, vi vill inte ha dem på vår bakgård"*
- *"Det kan inte vara på vår bekostnad att turismen finns"*
- *"Vi har potential här men vet inte hur vi ska utnyttja den!"*

Nämnda utmaningar

- Parkering
- Avfallshantering
- Vägar (tillgänglighet)
- Det lilla extra (wc-papper, ved, kartor..)
- En känsla av ensamhet då det kommer till att både förebygga och åtgärda - dialog om vem som ansvarar för vad (kommun, Forststyrelsen, lokala)

- Bondförnuft om allemansrätten

Nämnda möjligheter

- Vänliga, positiva människor
- En vilja att vara med och utveckla
- Hur få symbiosen mer synlig mellan lokalbefolkning och turister? Bjuda in turisterna på ett mer personligt sätt
- Spelregler
- Naturen

4. Utvecklingsområden

Kvarken – Be my Guest-projektets syfte var att kartlägga lokalbefolkningens syn på turism och dess utveckling i världsarvsområdet. Vid identifieringen av utvecklingsområden utnyttjades allt material som samlats in i projektet: webbenkäten, diskussionstillfällen, framtidsworkshoppar samt pilotering.

Nedan presenteras de utvecklingsområden som identifierats i projektet och som baserar sig på material insamlat från lokalbefolkningen. Dessa bör beaktas i utvecklingen av turismen i världsarvet Kvarkens skärgård.

4.1 Infrastruktur

Lokalbefolkningen uttrycker oro över områdets infrastruktur, särskilt det dåliga vägskicket och avsaknaden av cykelvägar. Den ökande turismen till skärgården har lett till mer trafik, och invånarna beskriver farliga situationer på byvägarna. Många funderar över hur mycket turismen belastar de redan dåligt underhållna vägarna. Projektets kartläggningar visar också att avfallshanteringen är otillräcklig på flera platser i skärgården. Turister och fritidsboende fyller sopkärl vid bland annat badstränder och kyrkogårdar, vilket skapar otrivsel. Lokalbefolkningen oroar sig dessutom för nedskräpning i den känsliga skärgårdsnaturen.

När det gäller turismens infrastruktur framkommer även att avsaknaden av kollektivtrafik kraftigt försämrar världsarvets tillgänglighet.

Exempel ur forskningsmaterialet:

- Ökad trafik, dåligt vägskick och avsaknad av cykelvägar upplevs som det näst största problemet i världsarvsområdets turism (Enkät 2025).
- Överfulla sopkärl vid badstränder, kyrkogårdar och andra offentliga platser (Enkät, Diskussionsrunda 2025).
- 87 % av respondenterna anser att kollektivtrafiken till och inom världsarvsområdet är ganska eller mycket dålig (Enkät 2025).
- En boende i Replot berättar att bristen på kollektivtrafik minskar turismen avsevärt, eftersom det i praktiken inte finns några regelbundna busslinjer (förutom skolbuss).
- Studerande hittar inga möjligheter att använda kollektivtrafik för att ta sig till världsarvsområdet (Pilotering 2025).
- Studerande i piloteringen (ca 35 år) uppgav att de gärna skulle använda buss, men konstaterade att enda sättet att ta sig till besöksmålen är med egen eller hyrd bil.
- I framtidsworkshoppen lyfts dåliga vägar fram när invånarna visionerar turismen år 2035: "Dåliga vägar ökar båtturen." (Framtidsworkshop 2025).

- Björkö–Vistan- ringvägen nämns ofta i enkätsvar och diskussioner (Enkät, Diskussionsrunda 2025, Framtidsworkshop 2025 & 2026).
- I Bergö upplevs färjetrafiken ännu inte som ett problem, men vid ökad turism måste kapacitet och funktionalitet utvärderas på nytt (Enkät, Diskussionsrunda 2025).
- ”Svedjehamn: Turister använder inte den reserverade parkeringen utan blockerar båtägarnas platser.” (Enkät 2025).
- ”Mycket trafik på smal väg – farligt för fotgängare och cyklister.” (Enkät 2025).
- ”Turister lämnar mycket skräp efter sig. Skräp kastas här och där...” (Enkät 2025).

4.2 Turismprodukter och tjänster

Invånarna i världsarvsområdet är gästvänliga och vill att besökare ska trivas och ha tillgång till tjänster. Enligt lokalbefolkningen är turismservicen i nuläget bristfällig. I enkäten och diskussionerna framkom att området behöver fler logi-, restaurang- och aktivitetsutbud, och att fler turismföretagare behövs. Särskilt båtturer och möjligheten att komma ut på havet nämns som utvecklingsbehov. Lokalbefolkningen anser också att lokala produkter – såsom rökt sik och hantverk – borde lyftas fram mer.

För utvecklingen av turismen i Replot föreslås Björkö–Vistan-ringvägen, som skulle möjliggöra serviceutveckling på hela ön och samtidigt jämna ut trafikflödena.

Exempel ur forskningsmaterialet:

- Brist på logi, restauranger och aktiviteter (Enkät 2025, Diskussionsrunda 2025).
- Brist på möjligheter till båtturer (Enkät, Diskussionsrunda 2025).
- Fler evenemang efterfrågas (Enkät 2025).
- Lokala produkter som rökt sik och hantverk bör lyftas fram (Diskussionsrunda 2025).
- Fler turismföretagare behövs; föreningar kan bidra men företagen bör driva verksamheten (Enkät, Diskussionsrunda 2025).
- ”Björkö–Vistan-ringvägen möjliggör serviceutveckling i hela Replotområdet.” (Enkät 2025).
- ”En ringled via Vistan skulle jämna ut trafiken och möjliggöra mer företagsamhet även på Vallgrundssidan.” (Enkät 2025).
- För att göra området mer attraktivt behövs bättre vägar, cykelvägar och offentliga toaletter (Enkät 2025).
- Respondenter som inte arbetar inom turism har många idéer om hur turismen kan utvecklas – både tjänster och marknadsföring (Enkät 2025).

4.3 Spelregler för besökare (Code of Conduct)

Invånarna efterfrågar gemensamma spelregler för besökare – hur man beter sig i naturen, på vattnet, i hamnar och nära bostadsområden. I projektets evenemang och enkätsvar framkom att bristande förståelse hos besökare orsakar obehag för lokalbefolkningen. Exempel är att gå in på privata områden, nedskräpning, hänsynslöst beteende bland fritidsfiskare och felparkering. Det nämndes också att utländska besökare kan ha svårt att förstå allemansrätten eller brandrisker.

Exempel ur forskningsmaterialet:

- Olaglig caravan-parkering och belastning på badstränder (Enkät, Diskussionsrunda 2025).
- Olaglig parkering i hamnen och turister som diskar i havsvatten (Diskussionsrunda 2025).
- Vårdslöst beteende bland fritidsfiskare (Enkät, Diskussionsrunda 2025).
- Nedskräpning och bristande hänsyn i naturen (Enkät 2025).
- ”Turister kommer till skärgården och tror att man får bete sig hur som helst (parkering, skräp, lösa hundar osv.)” (Enkät 2025).
- ”Brist på respekt för privata områden.” (Enkät, Diskussionsrunda 2025).
- ”Felparkering.” (Enkät 2025).
- Invånare och fritidsboende efterfrågar spelregler om hundhållning, brandrisk, allemansrätt och respekt för privata tomter (Enkät 2025).
- Kovett – Södra Ölands odlingslandskap: Projektet bekantade sig med Kovett-reglerna, som vägleder besökare i hur man möter kor på betesmarker. I framtidworkshopen diskuterades hur liknande riktlinjer kunde utvecklas för Kvarken (Studieresa Södra Öland 2025, Framtidworkshop 2025).
- Visit Finlands rapport Kestävän matkailun tila 2024 lyfter fram de etiska riktlinjerna för samisk turism, som rekommenderas även för andra områden eftersom de innehåller mycket vägledning om natur- och kulturhänsyn (Principer för ansvarsfull och etiskt hållbar samisk turism 2018).

4.4 Styrning av besöksflöden och information

Projektets kartläggningar visar att besökare i hög grad styrs till Svedjehamn i Replot. Svedjehamn och Saltkaret utgör ett tydligt besöksmål som är lätt att hänvisa till, eftersom området har den infrastruktur och de tjänster som turismen kräver: utsiktstorn, restaurang, båthusmiljö, campingområde samt startpunkter för både kortare och längre naturstigar. Enligt enkäten och diskussionerna önskar invånarna att besökare styrs till vissa platser genom skyltning, vägledning och marknadsföring, så att turister inte rör sig okontrollerat överallt.

Exempel ur forskningsmaterialet:

- I byadiskussionerna känner alla igen Svedjehamn som världsarvsområdets främsta besöksmål (Diskussionsrunda 2025).
- Fler infotavlor och vägvisningsskyltar efterfrågas (Enkät 2025).
- ”Vi vill inte ha massturism, inget nytt Björkö, men turister får gärna stanna längre och lämna mer pengar.” (Diskussionsrunda 2025).
- ”Vi vill styra turismen till vissa områden, vi vill inte ha dem ’överallt’.” (Diskussionsrunda 2025).
- ”Kommunen satsar starkt på Världsarvsporten och de styr majoriteten av besökarna till Svedjehamn.” (Diskussionsrunda 2025).

4.5 Samarbete i världsarvsområdet

Turism består av ett brett nätverk av aktörer, och samarbete är alltid centralt i turismutveckling. Kvarken–Be my Guest-projektet lyfter särskilt fram lokalbefolkningens roll, eftersom turisterna kommer till deras hembygd. Enligt det insamlade materialet önskar byborna i världsarvsområdet tätare dialog och samarbete mellan kommunerna, turistorganisationen och lokalsamhällena. Ett stärkt samarbete ses som en förutsättning för en kontrollerad och hållbar utveckling av turismen i skärgården.

I nuläget upplever många byar att de står ensamma med uppgifter kopplade till turism, trots att byaföreningarnas ursprungliga syfte inte varit att fungera som turismaktörer. Under diskussionsrundan framkom dock att byarna har många idéer och att föreningarna är villiga att delta i turismutvecklingen på något sätt. Samtidigt uttrycks oro över att föreningsverksamheten håller på att försvagas när antalet aktiva minskar och det är svårt att hitta nya krafter.

Föreningarna är ändå positiva till att medverka i turismen, men de betonar att ansvaret för att driva turistverksamhet i första hand bör ligga hos företagen. Behovet av ökat samarbete mellan turistföretag och föreningar lyfts fram. Projektet identifierade också ett behov av bättre informationsutbyte mellan världsarvsbyarna. Byarna har liknande utmaningar och ett intresse av att följa vad som sker i andra byar, särskilt ur turismens perspektiv. Delning av kunskap kan stödja gemensamt lärande och stärka utvecklingen av turismen i hela området.

Exempel ur forskningsmaterialet:

- Världsarvsbyarna känner inte till varandras verksamhet (Diskussionsrunda 2025).
- ”Initiativ för att utveckla föreningarnas turismtjänster i skärgården” (Enkät 2025).
- ”Samarbetet mellan områdets föreningar och turistföretag borde utvecklas.” (Enkät 2025).
- ”Mer fungerande och praktiskt samarbete med Forststyrelsen och kommunen står högt på önskelistan. Likaså behovet av bättre dialog om vem som ansvarar för vad.” (Diskussionsrunda 2025).

- I byarna kring de mest besökta platserna upplever man ensamhet i att försöka förebygga större problem (t.ex. parkering) och samtidigt sköta mindre behov som ved och toalettpapper. Principen är att vara gästvänliga och hålla ordning, men resurserna räcker inte till (Diskussionsrunda 2025).
- Det finns en tydlig önskan: När turismen växer är det viktigt att stärka samarbetet och den öppna dialogen mellan kommuner, turistorganisationen, företag och lokalsamhällen för att säkerställa en kontrollerad utveckling och god boendemiljö (Diskussionsrunda 2025).
- MAMOMI-projektets (2020) modell för triangulär mätning av besöksbärkraft är utformad som grund för hållbar utveckling av kulturmiljöbaserad turism. Projektet rekommenderar att gränsvärden för hållbarhet definieras lokalt i samarbete med ett brett aktörsnätverk, samt att utbildnings- och forskningsorganisationers kompetens utnyttjas mer (Veijola & Kyyrö 2020).

5. Slutsatser

Projektresultaten visar att utvecklingen av en hållbar turism i världsarvsområdet Kvarkens skärgård förutsätter att man tar tag i tre centrala teman: lokal delaktighet, spridning av besöksflöden och samarbete i turismutvecklingen.

5.1 Lokal delaktighet

De lokala invånarna upplever att de inte hörs tillräckligt i frågor som rör turismen. I byarna som ligger i kärnan av turismflödena finns en viss trötthet över att behöva hantera besökarnas behov, och man oroar sig för hur byarna förändras om besöksmängderna fortsätter att öka. Detta kan leda till missnöje och negativa attityder gentemot turismen.

Om informationsutbytet mellan lokalsamhället och de aktörer som koordinerar turismen är otillräckligt, blir det svårt att reagera på problem som turismen kan orsaka för invånarna. Syftet med bättre informationsflöde är inte bara att identifiera problem, utan också att lyfta fram idéer från lokalbefolkningen – de som bäst känner till de lokala förhållandena.

Projektets kartläggningar visar att invånarna i världsarvskommunerna vill delta i utvecklingen av turismen. De framförde många idéer som både förbättrar boendemiljön (t.ex. cykelvägar, vägunderhåll, avfallshantering vid badstränder) och utvecklar turismtjänster och aktiviteter i skärgården. Många av förslagen skulle gynna både lokalbefolkningen och besökare.

I nuläget är dialogen mellan lokalsamhället och turismens intressenter inte etablerad på ett sätt som ger invånarna en faktisk roll i beslutsfattandet. De är främst passiva mottagare av information eller deltar via enkäter och diskussionstillfällen – som i Kvarken–Be my Guest-projektet – men det finns inga garantier för att deras synpunkter tas tillvara i den faktiska turismutvecklingen.

Vi föreslår att området etablerar en permanent modell för regelbunden dialog med lokalbefolkningen. Det behövs en aktör som tar ett samordningsansvar och samlar turismens intressenter (Visit, VASEK, Forststyrelsen, kommunerna, företag, invånare och föreningar) till gemensamma diskussioner där det lokala perspektivet ges verklig tyngd.

Genom gemensam planering kan man hitta lösningar för att agera proaktivt när besöksmängderna ökar, till exempel genom att sprida besöksflöden till mindre belastade områden. Lokal delaktighet lyfter fram invånarnas egna idéer och perspektiv, vilket gör att turismutvecklingen sker på deras villkor. Detta stärker trivselen i byarna och ökar den positiva inställningen till turismen.

I projektet bekantade vi oss med Unesco-området Vegaøyen i Norge, ett levande kulturlandskap, där lokal delaktighet är en förutsättning för att bevara området livskraft. Detsamma gäller Kvarken: besökare vill möta levande byar där lokal kultur syns och där invånarna är en del av upplevelsen. Därför är det viktigt att lokalbefolkningen inkluderas i turismdiskussionen – de är en del av områdets kultur och en viktig resurs i utvecklingen av turismen.

5.2 Spridning av besöksflöden

Turismen i världsarvsområdet är ännu relativt liten, men Svedjehamn och vägen dit utgör det tydligaste och mest belastade besöksklustret. Projektets kartläggningar visar att de största orosmomenten finns i Björköby, där också besöksmängderna är störst.

Forskning visar att lokalbefolkningens attityder till turism påverkas av hur nära de bor de största besöksflödena (Jurowski & Gursoy 2004). De som bor längs den mest trafikerade turistrutten till Björköby kan uppleva att turismen försämrar deras rekreativsmöjligheter och oroar sig för nedskräpning och ökad trafik. Däremot de som bor längre bort från huvudrutterna är ofta mer positiva och ser turismen som en möjlighet till inkomster och bättre service.

Projektet samlade inte in uppgifter om respondenternas byar, endast om hemkommun, vilket begränsar analysen. Resultaten tyder ändå på att närhet till turistströmmar påverkar attityderna på liknande sätt som i Jurowski & Gursoys studie.

I diskussionsrundan framkom att även andra byar gärna skulle ta emot fler besökare och turismintäkter, men inte vill bli "ett nytt Björkö". Enligt byborna styr Visit, kommunen och Världsarvsporten besökarna nästan uteslutande till Svedjehamn. Andra byar vill ha fler besökare, men inser samtidigt att de behöver utveckla sina tjänster och sin marknadsföring för att bli attraktiva.

En balanserad turismutveckling kräver att hela världsarvsområdets potential beaktas. Om besökarna koncentreras till ett enda område ökar trängseln och slitaget på naturen. För att sprida belastningen rekommenderar vi att man lyfter fram fler byar och utvecklar deras egna styrkor.

Vi föreslår att byarna profilerar sig utifrån sina unika kvaliteter:

- Vad kunde vara Molpes "egna Saltkaret"?
- Skulle Molpe kunna profilera sig kring sin strandmiljö?
- Kunde Maxmo skärgård bli ett paradiset för cyklister?

Invånarna är medvetna om att fler tjänster behövs – restauranger, logi och aktiviteter – för att byarna ska bli attraktiva besöksmål. Dessutom bör turismen spridas över fler årstider. Invånarna lyfte fram att skärgården har mycket att erbjuda även utanför sommaren: snö, mörker, gråväder och fyra årstider. Dessa möjliggör många finländska aktiviteter som skidåkning, pimpelfiske, pulkaåkning, rodd, bärplockning och vedeldad bastu – alla potentiella inslag i nya turismprodukter.

Fördelen med denna rekommendation är att turismens belastning inte koncentreras till en punkt utan fördelas över hela området. Det minskar trängseln i Svedjehamn, stärker andra byars livskraft och möjliggör en bredare fördelning av turismintäkter. Profilering och utveckling av nya besöksmål stöder områdets sociala, ekonomiska och ekologiska hållbarhet. En mer balanserad turism ökar lokalbefolkningens acceptans och skapar förutsättningar för långsiktig, byaledd utveckling.

5.3 Samarbete i turismutvecklingen

Samarbete för en kontrollerad och hållbar turism

Projektets kartläggningar visar att turismen i nuläget inte orsakar stora problem för invånarna, men lokalbefolkningen ser risker om besöksmängderna ökar okontrollerat. De efterlyser en kontrollerad turism, vilket kräver samarbete mellan olika aktörer.

Vi rekommenderar att samarbetet mellan kommunerna, turistorganisationen, företagen och lokalsamhällena stärks, så att turismutvecklingen blir mer koordinerad och byarnas känsla av ensamhet i turismrelaterade frågor minskar. Ett tätare samarbete stöder en kontrollerad och hållbar turism och förbättrar hela världsarvsområdets förmåga att hantera ökande besöksmängder.

En arbetsgrupp för "code of conduct" – gemensamma riktlinjer för besökare

Även ett litet antal besökare kan skapa irritation om de beter sig olämpligt, till exempel parkerar olovligt vid badstränder, skräpar ner eller rör sig på privata tomter. I alla världsarvsbyar rör sig turister, även om volymerna varierar, och överallt anser man att besökare behöver tydliga riktlinjer för hur man beter sig i världsarvsområdet.

I projektets diskussionsrunda framkom att byarna har mycket liknande tankar om turismutveckling och liknande utmaningar, till exempel kring husbilar och nedskräpning. Vi föreslår därför att en arbetsgrupp inrättas för att ta fram gemensamma riktlinjer – en lokal "code of conduct" – för besökare i Kvarkens skärgård.

På Öland har världsarvsområdet utvecklat Kovett-reglerna, som vägleder besökare i hur man rör sig på betesmarker där kor vistas. I Kvarken kunde motsvarande riktlinjer omfatta inte bara naturen (som redan täcks väl av Forststyrelsens skyltning), utan också bredare aspekter av skärgårdsliv, lokal kultur och respekt för invånarnas vardag.

Fler tjänster i världsarvsområdet genom föreningarnas medverkan

Vårt forskningsmaterial visar att invånarna i världsarvsområdet har många idéer för att utveckla turismen. Ett sätt att öka tjänsteutbudet är att stärka samarbetet mellan företag och föreningar. Turismutvecklingen bör dock i första hand vara företagsledd, medan föreningarna kan bidra med kompletterande insatser. I området finns många föreningar – hembygdsföreningar, marthaföreningar, ungdomsföreningar – men även deras resurser är begränsade.

Vi rekommenderar att samarbetet mellan företag och föreningar stärks på tre konkreta sätt.

För det första kunde området inrätta en lätt "turismutvecklingsring" som samlas 2–3 gånger per år och erbjuder en plattform för att dela idéer och behov.

För det andra föreslår vi småskaliga samarbetsprojekt där föreningar bidrar med lokalt innehåll till turistföretagens tjänster.

För det tredje bör föreningarna erbjudas marknadsförings- och synlighetsstöd, så att de kan delta i turismutvecklingen inom ramen för sina begränsade resurser.

Tvärsektoriellt samarbete i mätningen av turismens effekter

Vi föreslår att modellen för triangulär besöksbärkraftsmätning (fi. Vierailukestävyys kolmiomittaus) (Veijola & Kyyrö 2020) används som grund för att mäta turismens effekter, och att indikatorer anpassade till Kvarkens förhållanden utvecklas utifrån den. För att ta fram en lokal modell föreslår vi att en tvärvetenskaplig arbetsgrupp inrättas. Att mäta turismens effekter och att bedöma hur hållbar turismen i Kvarkens skärgård är, kräver indikatorer som fastställs gemensamt av en tvärvetenskaplig grupp. Som projektets sista utvecklingsförslag vill vi betona betydelsen av samarbete: om regionen vill utvärdera turismens effekter bör indikatorerna definieras tillsammans med lokala aktörer. Tvärvetenskaplig expertis är nödvändig för att indikatorerna ska spegla miljömässiga, ekonomiska, kulturella och sociala perspektiv.

För att turismen ska kunna utvecklas ändamålsenligt behövs aktuell information om vad besökare upplever och vilka brister de lyfter fram. Det krävs inte alltid resurskrävande besökarundersökningar – offentligt tillgänglig information på digitala plattformar kan utnyttjas. Erlands (2026) analyserade i sin pro gradu-avhandling Google-recensioner av besöksmål i Kvarkens världsarv och fann att besökare, utöver positiva kommentarer, ofta nämnde brister i infrastruktur och tillgänglighet. I dag påverkar andra resenärers recensioner starkt hur människor planerar sina resor, vilket gör det viktigt för destinationen att följa och reagera på problem som lyfts fram.

Vi rekommenderar att världsarvsområdet utvecklas i samarbete med regionens högskolor och universitet genom examensarbeten, pro gradu-avhandlingar och utvecklingsprojekt, så att turismutvecklingen kan baseras på forskningsbaserad kunskap.

Slutord

Projektets ursprungliga idé var att främja en mer hållbar, tillgänglig och gästvänlig turism i Kvarkenområdet. Under projektets gång blev det dock tydligt att temat tillgänglighet inte fullt ut kunde genomföras i den omfattning som ursprungligen planerats. Detta berodde framför allt på att projektets fokus försköts starkt mot lokalsamhällena – och av goda skäl. Hållbar turism kan inte utvecklas utan lokal delaktighet, och denna princip har följt projektet från början. Dess betydelse har bara stärkts under processens gång.

I början av projektet talade vi om att vi måste få med lokalbefolkningen i turismdiskussionen. Nu, när projektet avslutas, har retoriken förändrats: turismen tas med i byautvecklingen. Denna förändring förstärker det lokala perspektivet. Det innebär att byns egna behov kommer först och att turismen byggs ovanpå dem. En cykelväg behövs till exempel i första hand för de lokala invånarna, så att vardagen fungerar tryggt och smidigt – och först därefter för cyklande besökare, som naturligtvis är varmt välkomna.

Rapportens utvecklingsförslag baserar sig på den kunskap som samlats in från lokalbefolkningen om hur turismen i världsarvsområdet Kvarkens skärgård kan utvecklas genom bred samverkan och i dialog med lokalsamhällena. Man vill vara gästvänlig och välkomna besökare, men samtidigt betonar invånarna att turismen måste växa kontrollerat och att utvecklingen från början ska ske i gott samarbete med de lokala.

Vi anser att detta turismprojekt, med sitt fokus på lokalsamhällena, utgör ett viktigt tillskott till helheten av hållbar turism i Vasaregionen. Det kompletterar Visit Vasas och regionens turismföretags arbete inom programmet Sustainable Travel Finland (STF) och stöder världsarvsaktörernas strategiska utvecklingsarbete. Projektet stärker särskilt lokalbefolkningens röst i främjandet av hållbar turism. Lokalbefolkningen är dessutom en betydande förutsättning för livskraftiga besöksmål.

I nordiska världsarvsområden brottas man med samma frågor som i Kvarken: hur man sprider turismen utanför högsäsongen och hur man hittar ett fungerande samspel mellan lokalbefolkning och turism. Gemensamt för alla områden är att de är attraktiva besöksmål där lokalsamhällena i deras närhet samtidigt utgör en viktig resurs för turismen.

Finland har genom världsarvskonventionen förbundit sig att skydda Kvarkens skärgård för kommande generationer, och detta är ett stort ansvar. Samtidigt är världsarvsstatusen en betydande attraktionskraft för regionens turism. Under projektets gång lärde vi oss att hållbar turism i världsarvsområdet bäst främjas genom nära samarbete med de lokala universiteterna och högskolorna samt genom att ta tillvara erfarenheter från både nationella och internationella besöksmål för att hitta gemensamma lösningar.

Vi hoppas att denna rapport fungerar som grund för en fortsatt konstruktiv dialog och konkreta åtgärder som stärker både det lokala välbefinnandet och en mer hållbar turism i världsarvsområdet. Tack till alla som har delat med sig av sin kunskap och sina erfarenheter till stöd för detta arbete!

Källor

- Argenti, J. (1997). Stakeholders: the case against. *Long range planning*, 30(3), 442-445.
- Bylund P. & Henriksson M. (2023). Korkearannikon / Merenkurkun saariston maailmanperintökohteen hallintosuunnitelma. Julkaisija Metsähallitus, Vantaa, 2024. Haettu 13.3.2026 osoitteesta: <https://julkaisut.metsa.fi/julkaisu/korkearannikon-ja-merenkurkun-saariston-hallintosuunnitelman-tiivistelma-2023-2030/>
- Erlands Sara (2026). Pro gradu -tutkielma "Skönhet på extrema breddgrader -inget att se! Upplevelser av Kvarkens världs naturarv i online recensioner" Haettu 2.6.2026 osoitteesta: <https://helda.helsinki.fi/items/f1bad6d3-f0b4-4f44-9b15-91ad2f4a703c>
- Garrod, B., Fyall, A., Leask, A., & Reid, E. (2012). Engaging residents as stakeholders of the visitor attraction. *Tourism management*, 33(5), 1159-1173.
- Jamal, T. B., & Getz, D. (1995). Collaboration theory and community tourism planning. *Annals of tourism research*, 22(1), 186-204.
- Jawahar, I. M., & McLaughlin, G. L. (2001). Toward a descriptive stakeholder theory: An organizational life cycle approach. *Academy of management review*, 26(3), 397-414.
- Jurowski, C., & Gursoy, D. (2004). Distance effects on RESIDENTS' ATTITUDES toward tourism. *Annals of tourism research*, 31(2), 296-312.
- Jänkäälä, S. (2019). Matkailun toimialaraportti. Työ- ja elinkeinoministeriön julkaisuja 2019:3. Haettu 8.1.2026 osoitteesta: <https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/server/api/core/bitstreams/88372cde-7418-4e4f-b54b-04a80c2c9c18/content>
- Kennell, J. (2024) 'Carrying Capacity' in Jafari, J. & Xiao, H. (eds.) *Encyclopedia of Tourism*. 2 nd Ed. Springer. Cham. pp. 139-140
- Kyyrä, Sanna (2025). Työ- ja elinkeinoministeriön julkaisuja 2025:29: Yhdessä enemmän – kestävä kasvua ja uudistumista Suomen matkailuun: Suomen matkailustrategia ja toimenpiteet 2025–2028. Haettu 6.2.2026 osoitteesta: <https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-327-805-9>
- Långfors Linus (2026). Pro gradu -tutkielma "Fysisk och digital synlighet av världsarvet Kvarkens skärgård – kartläggning och förbättringsförslag". Haettu 2.6.2026 osoitteesta: <https://helda.helsinki.fi/items/ced8caba-500c-4dd5-b412-00744e894320>
- McCool, S. (2012). Limits of acceptable change and tourism. In *The Routledge handbook of tourism and the environment* (pp. 285-298). Routledge.
- Sheehan, L. R., & Ritchie, J. B. (2005). Destination stakeholders exploring identity and salience. *Annals of tourism research*, 32(3), 711-734.

UNWTO. 1981. Saturation of Tourist Destinations: Report of the Secretary General. Madrid: World Tourism Organization.

Vastuullisen ja eettisesti kestävä saamelaismatkailun toimintaperiaatteet 2018. Haettu 11.5.2026:<https://samediggi.fi/vastuualueet/elinkeinot-oikeus-ja-ymparisto/saamelaismatkailun-eettiset-ohjeet/>

Veijola, Kyyrö (2020). Soile Veijola ja Kati Kyyrö (toim.) Valtioneuvoston selvitys- ja tutkimustoiminnan julkaisusarja 2020:26. Haettu 8.1.2026 osoitteesta: <https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/items/719d7e94-10e5-439d-b16c-e22f761271c6>

Visit Finland (2025). Kestävä matkailun tila 2024. Julkaisija ja tilaaja: Visit Finland. Julkaisupäivä: 17.6.2025. Haettu 13.1.2026 osoitteesta: <https://stfhub.visitfinland.com/guide/state-of-sustainable-tourism>

Wennström Carina (2024). Merenkurkun saariston maailmanperintö-alueen kävijätutkimus 2023. Metsähallitus, Helsinki, 2024. Haettu 13.1.2026 osoitteesta: <https://julkaisut.metsa.fi/julkaisu/merenkurkun-saariston-maailmanperinto-alueen-kavijatutkimus-2023/>

WTTC (2025). Travel & Tourism Economic Impact 2025 Global Trends. Haettu 10.3.2026 osoitteesta: <https://researchhub.wttc.org/product/travel-tourism-economic-impact-2025-global-trends>

Enkät om turismen i världsarvet Kvarkens skärgård

Undersökningen genomfördes inom Kvarken-Be my guest!-projektet under april-maj 2025

Medfinansieras av
Europeiska unionen

Närings-, trafik- och
miljöcentralen

Innehåll

Om undersökningen
2

Sammanfattning av resultat
3

Jämförelse med Höga Kustens
attitydundersökning i världsarvet år 2023
4

Respondentprofil
5-6

Inställning till besökarantalet
7-8

Turismens fördelar för världsarvsområdet
9-10

Turismens nackdelar för världsarvsområdet
11-12

Påverkas du som person av att Kvarkens skärgård
är ett världsarv och fler turister anländer till området?
13-14

Kollektivtrafiken till och i världsarvet
15

Utveckling av ett mer attraktivt världsarv
16-17

Lokala möjligheter till påverkan och engagemang i världsarvet
18-20

Kunskap och intresse för världsarvet
21-22

Turismutveckling i världsarvet Kvarkens skärgård
23

Kontaktuppgifter till Hanken
24

Undersökning

Mål

Kvarken-Be my Guest!-projektet genomförde en öppen online-undersökning i april-maj 2025. Syftet var att utforska tankar bland invånare, fritidshusägare och lokala turister i Kvarkens skärgårds världsarvsområde om turismen i området. Ett specifikt syfte var att undersöka turismens inverkan på invånarnas liv i området och lokalbefolkningens tankar om turismens utveckling i Kvarkens skärgård.

Undersökningen kartlade bl.a.:

- Respondentprofil såsom permanent bosatt/fritidshusägare/lokal turist, ålder, hemort
- Lokalbefolkningens inställning till turistantal vid olika tider på året
- Fördelar och nackdelar med turismen för världsarvet
- Erfarenheter av turisminfrastruktur
- Villighet att påverka turismutvecklingen i sin hemort eller orten var fritidshuset är beläget

Målgrupp

Ett slumpmässigt urval av personer som bor i eller nära världsarvet i Kvarkens skärgård, har fritidshus eller någon annan koppling till området

Datainsamling

Datainsamlingsmetod var en öppen länk till en Webropol-enkät (22.4.-19.5.2025)

Undersökningen delades på följande kommuners webbplatser: Korsholm, Malax, Korsnäs, Vörå, Vasa och världsarvsbyarna i området samt via byarnas sociala mediekkanaler

Antal svar

374 svar

Sammanfattning av resultat

- Åsikter om turismen gavs av 220 fast bosatta invånare och 155 fritidsboende inom eller i närheten av världsarvsområdet. Majoriteten av svaren (54 %) kom från Korsholm, där även största delen av världsarvsområdet är beläget.
- Med nuvarande turistmängd upplever lokalbefolkningen att turismen ger fler fördelar än nackdelar i Kvarkens skärgård – den bidrar med inkomster, mera liv och rörelse och stärker lokala tjänster. Samtidigt finns en medvetenhet om riskerna med okontrollerad turisttillväxt, såsom nedskräpning, naturens slitage och ökad trafik på redan bristfälliga vägar.
- 30 % av respondenterna upplever att världsarvet och det ökande antalet turister påverkar deras liv - 70 % upplever ingen påverkan. Svaret kan i hög grad påverkas av respondentens närhet till "turistströmmarna". Bland de negativa konsekvenserna av turism nämns ökad trafik och nedskräpning, men också positiva erfarenheter såsom förbättrade tjänster, mera liv i byarna och en ökad stolthet över hembygden och dess unika natur.
- Utvecklingen av bättre vägar och cykelvägar samt fler offentliga toaletter anses särskilt viktig för att göra Kvarkens skärgård mer attraktiv för besökare. Bland respondenter som sannolikt inte arbetar inom turism finns gott om idéer om hur Kvarkens skärgårdsturism kan utvecklas – både vad gäller tjänster och marknadsföring.
- En majoritet av respondenterna (87%) upplever att kollektivtrafiken till och i världsarvet är ganska eller mycket dålig.
- Av respondenterna är 50% måttligt intresserade av möjligheten att påverka utvecklingen av världsarvet och 97 % (nästan 300 svarande) uppger att de *skulle delta* eller *kanske delta* om ett lokalt evenemang med temat utveckling av världsarvsområdet ordnas.
- Sammanfattningsvis framkommer dålig väginfrastruktur, avsaknad av cykelvägar och ökande trafik samt oro för skärgårdsnaturens känslighet vid ökad turism som nackdelar. Ur ett positivt perspektiv ser invånarna möjligheter i turismen, har utvecklingsförslag och vill delta i utvecklingen av världsarvsområdet och dess närområden.

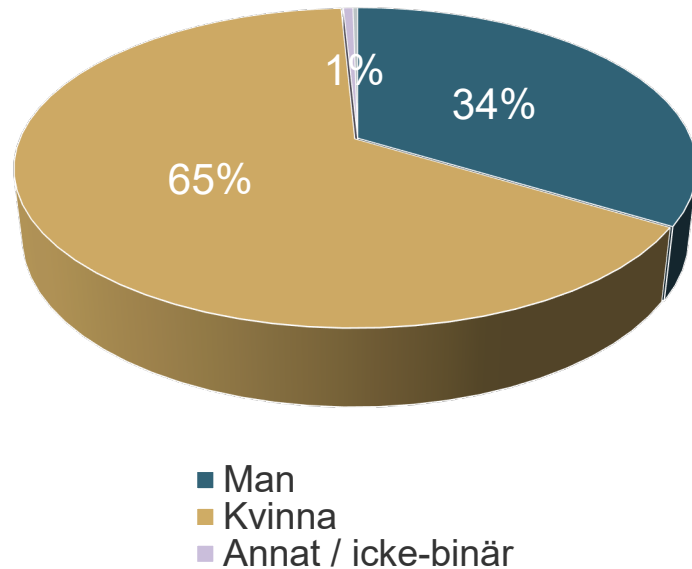
Jämförelse med Höga Kustens attitydundersökning i världsarvet år 2023

- *Enkäten om turismen i världsarvet Kvarkens skärgård* genomfördes som en öppen online-undersökning 4–5/2023 (374 svar) av Hanken och *Attitydundersökning Höga Kusten* som telefonintervjuer 2–3/2023 (421 intervjuer) av företaget Research One AB. Materialet från attitydundersökningen i Höga Kusten har använts i Länsstyrelsen Västernorrlands och Höga Kusten Destinationsutveckling AB:s arbete för att utveckla en handlingsplan för hållbar platsutveckling i världsarvet Höga Kusten 2023–2027.
- Denna enkät har delvis genomförts med samma frågor som *Attitydundersökningen i Höga Kusten (2023)* för att möjliggöra jämförelse av resultaten inom det gemensamma världsarvsområdet. I båda undersökningarna har målgruppen varit invånarna i världsarvskommunerna – i Höga Kusten (Kramfors och Örnsköldsvik) och i Kvarkens skärgård (Korsholm, Malax, Korsnäs, Vörå, Vasa).
- I undersökningen i Höga Kusten betonades i högre grad invånarnas attityd till turismen, medan man i Kvarkens skärgård utredde invånarnas tankar om utvecklingen av turismen i området och deras intresse av att delta i utvecklingen.
- I undersökningarna om Höga Kusten och Kvarkens skärgård fördelade sig svaren nästan identiskt när det gällde åsikter om antalet besökare i området under sommarmånaderna och resten av året.
  - I båda undersökningarna ansåg exakt 58 % av respondenterna att antalet turister under sommaren var lagom, medan cirka 30 % tyckte att det kom för få besökare.
  - Drygt 10 % av invånarna ansåg att det fanns för många besökare under sommarmånaderna både i Höga Kusten och i Kvarkens skärgård.
  - Utanför högsäsongen upplevs antalet besökare som antingen lagom eller för lågt i båda destinationer. Enligt 70,4 % av respondenterna i Höga Kusten och 62 % i Kvarkens skärgård anser att det är för få besökare under årets övriga månader.
- Frågan ”Skulle du vilja lära dig mer om varför Kvarkens skärgård är ett världsarv?” - 44 % av respondenter från Kvarken är intresserade av att lära sig mer om världsarvet. I Höga Kusten ville 88,5 % av de som inte tidigare kände till världsarvet veta mer om varför Höga Kusten är ett världsarv.
- Invånarna i Höga Kusten lyfter liknande utvecklingsidéer som i Kvarkens skärgård: bättre infrastruktur och parkeringar, förbättrad kollektivtrafik, fler tjänster som boende och aktiviteter (t.ex. båtturer) samt fler leder för att minska trängsel och slitage.

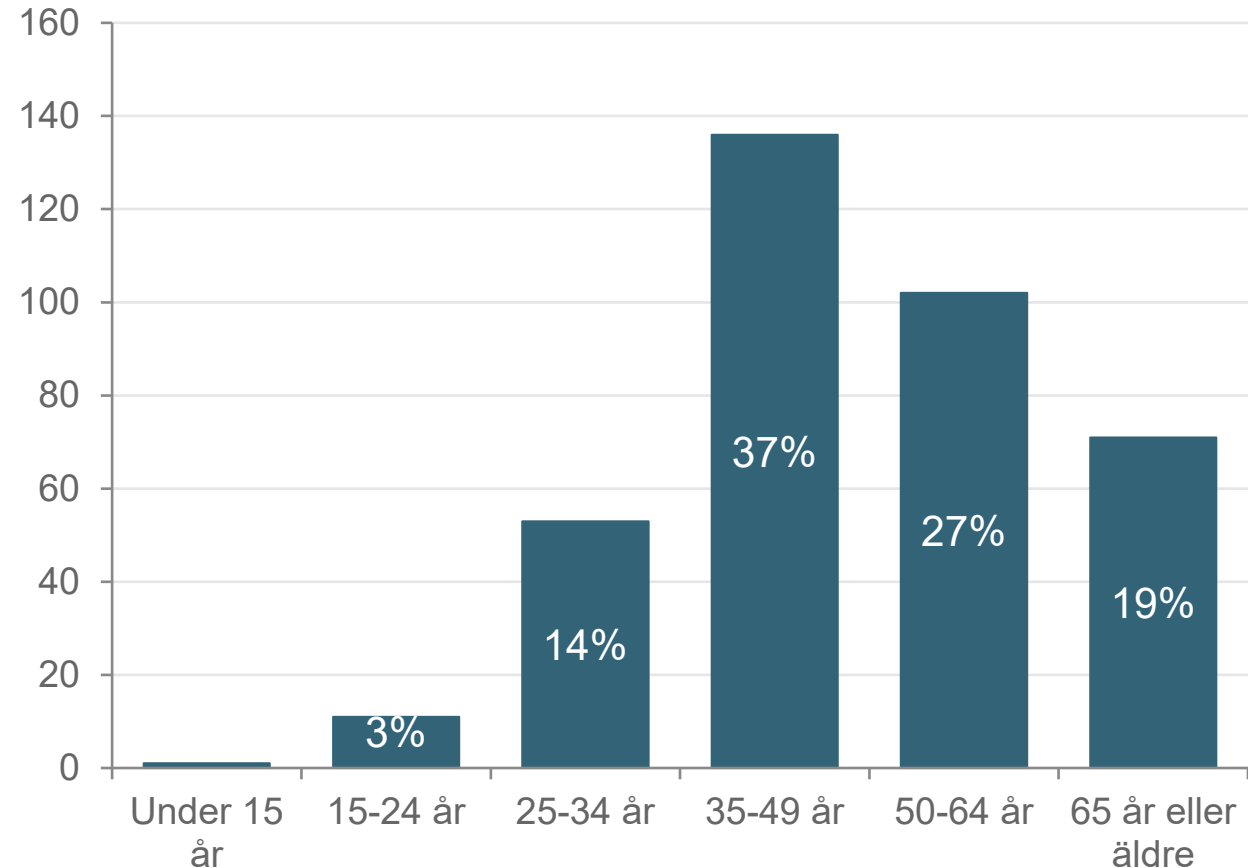
Demografi: Köns- och åldersfördelning

Kön

Antal svar: 374

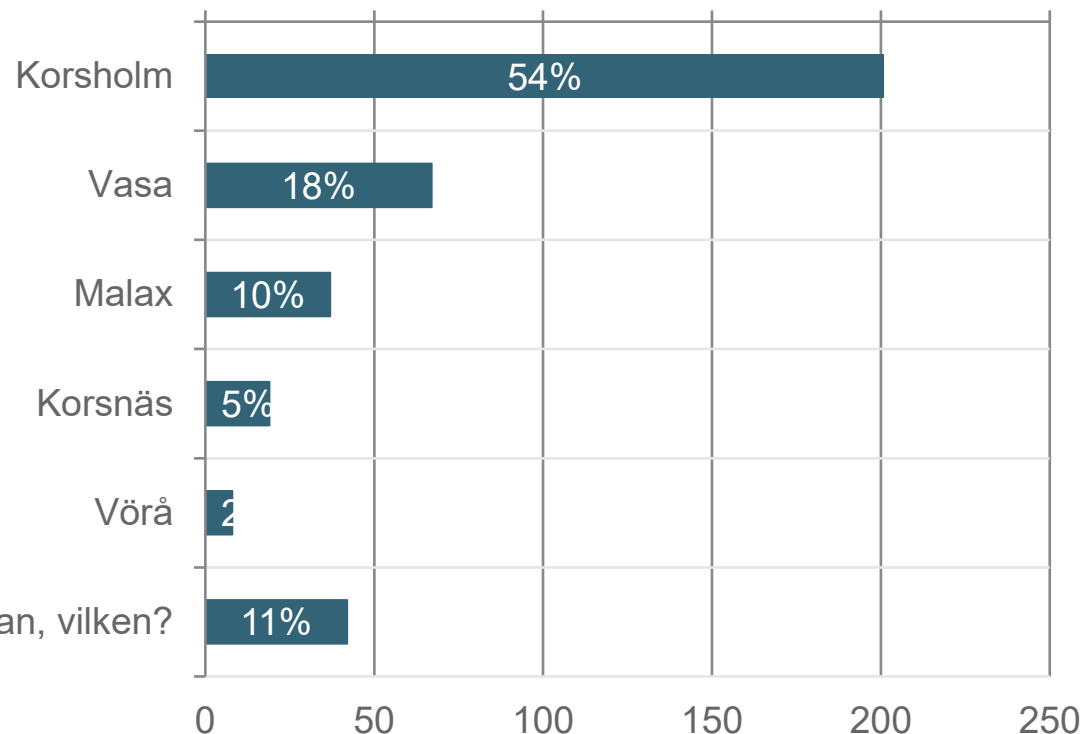
Ålder

- Attitydundersökningen i Höga Kusten hade något äldre respondenter – i undersökningen i världsarvet Kvarkens skärgård var den största gruppen 35–49-åringar (37 %), medan majoriteten av respondenterna i Höga Kusten var 65 år eller äldre (45 %).

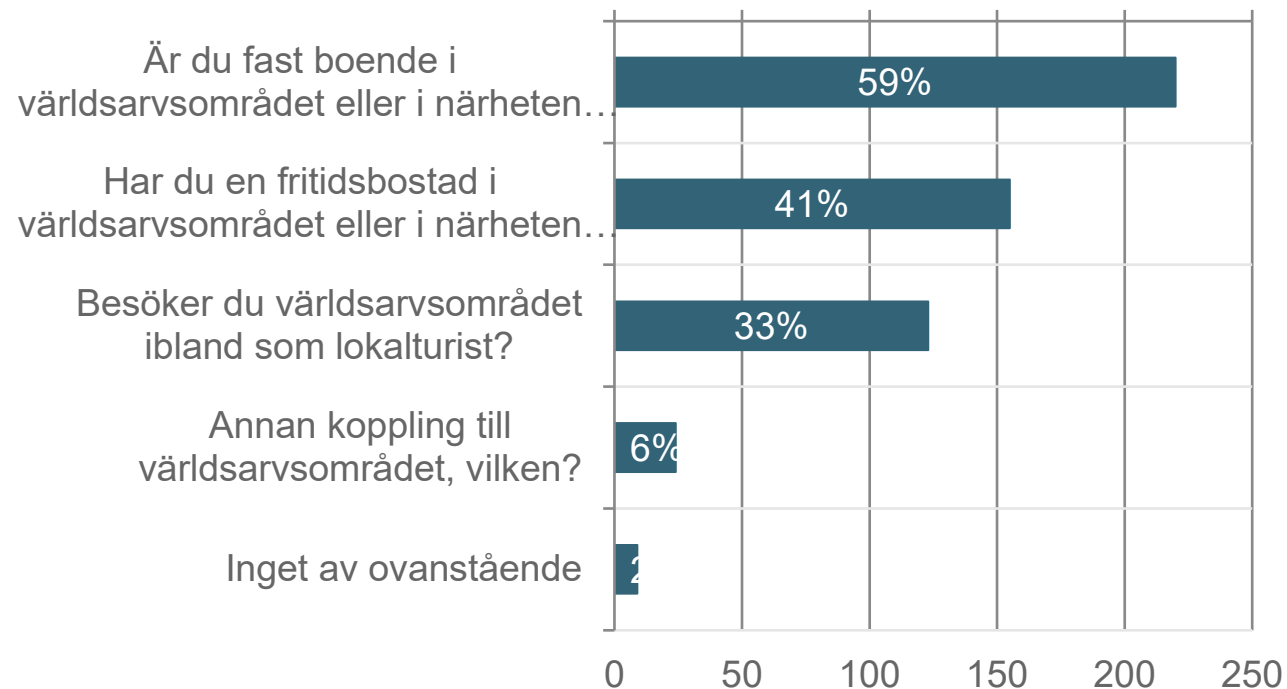
Hemort

Antal svar: 374

Fast boende, fritidsbostad, lokalturist eller annat?

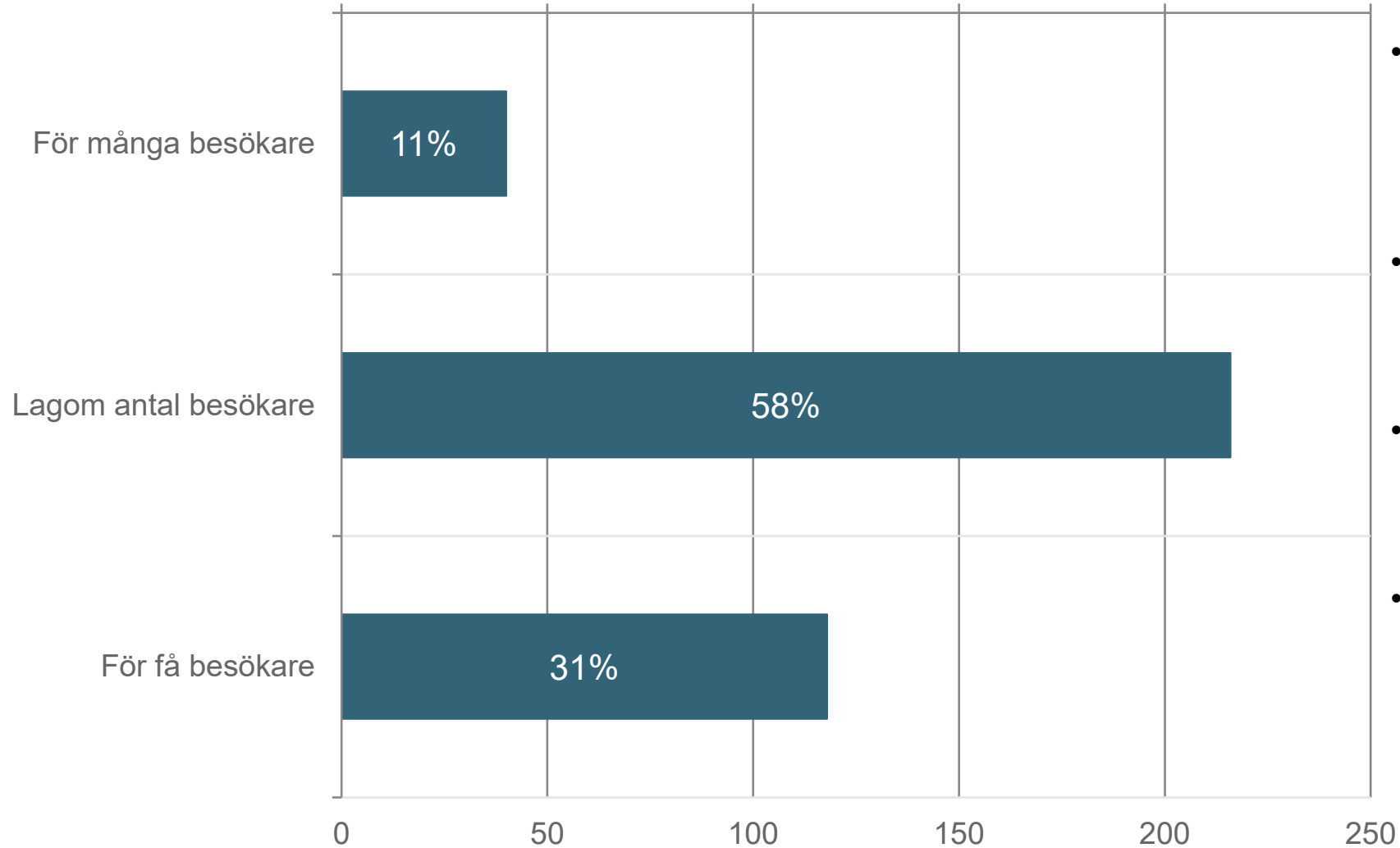
Antal svar: 374, Valda alternativ: 531

- Över hälften av respondenterna kommer från Korsholms kommun, där största delen av världsarvsområdet är beläget
- De som svarade på enkäten från andra orter utanför världsarvsområdet (42 personer) uppger att deras koppling till området sker genom arbete, fritidsintressen eller släktband
- Av respondenterna är 220 (59%) fast boende och 155 (41%) har ett fritidshus inom eller i närheten av världsarvsområdet

Vad tycker du om antalet besökare som kommer till världsarvet under sommarmånaderna?

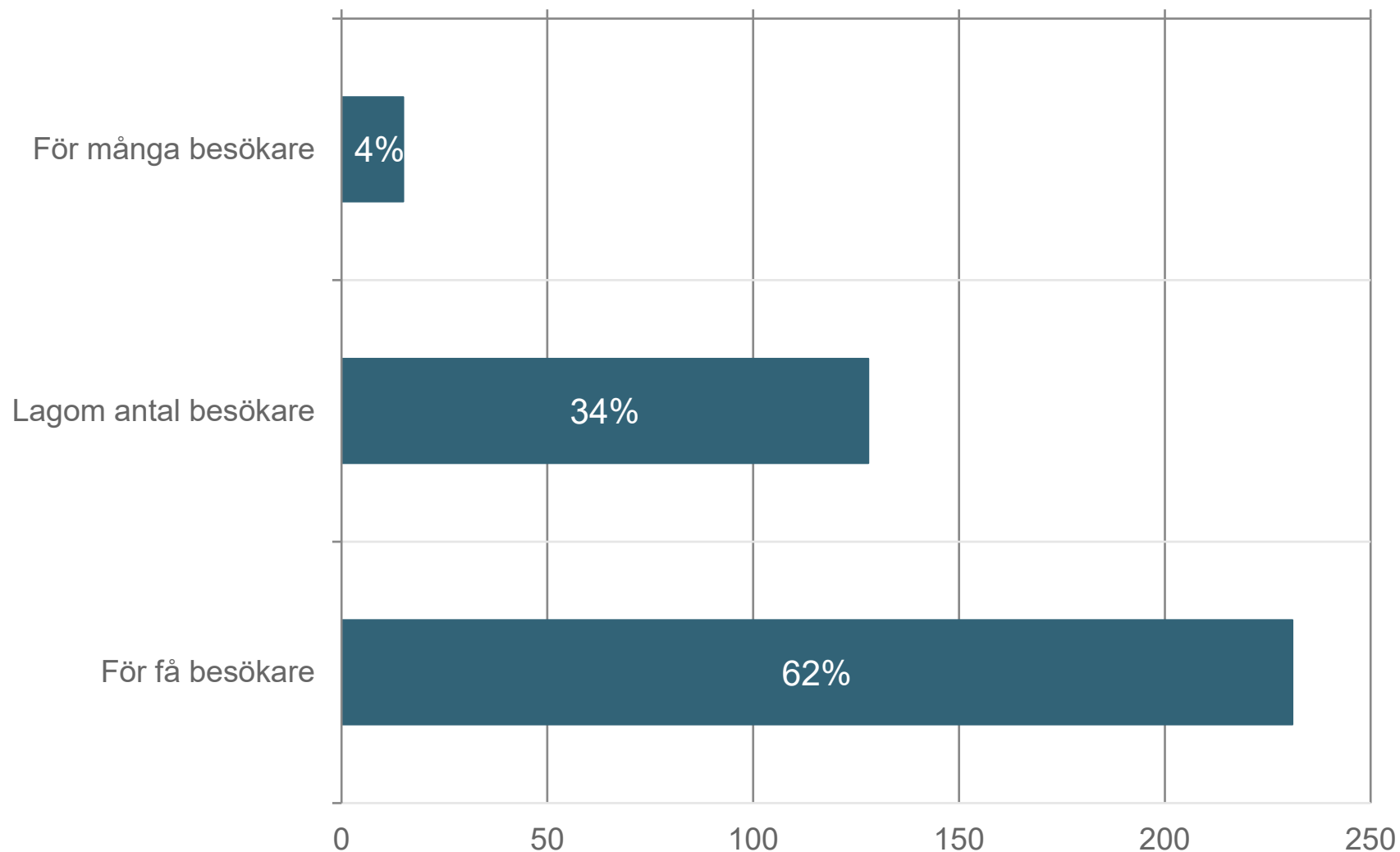
Antal svar: 374

- 58 % anser att ett lagom antal besökare kommer till världsarvsområdet under sommarmånaderna
- Nästan 120 respondenter (31 %) anser att det kommer för få besökare till området
- 11 % anser att det kommer för många besökare till området under sommaren
- Åsikterna om antalet besökare under sommarmånaderna är nästan identiska i undersökningarna från Höga Kusten och Kvarkens skärgård. I båda uppger 58 % att antalet besökare under sommaren är lagom.

Vad tycker du om antalet besökare som kommer till världsarvet under årets **övriga månader**?

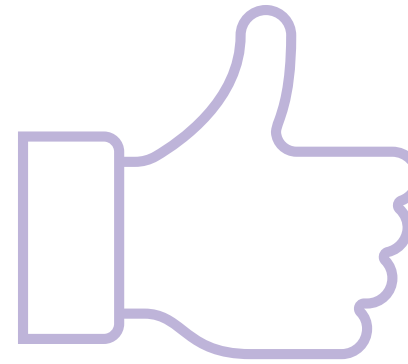
Antal svar: 374

- 62 % anser att det kommer för få besökare till världsarvsområdet under årets övriga månader utanför sommarsäsongen
- 34 % anser att det kommer ett lagom antal besökare under årets övriga månader
- Endast några få anser att området har för många besökare även utanför sommarsäsongen
- I Kvarkens skärgård och Höga Kusten är svarsfördelningen densamma – utanför högsäsongen upplevs antalet besökare som antingen lagom eller för lågt, där de flesta anser att det kommer för få besökare.

Vilka fördelar tycker du att turismen för med sig inom världsarvsområdet?

Besvarade fördelar uppdelade i fyra kategorier:

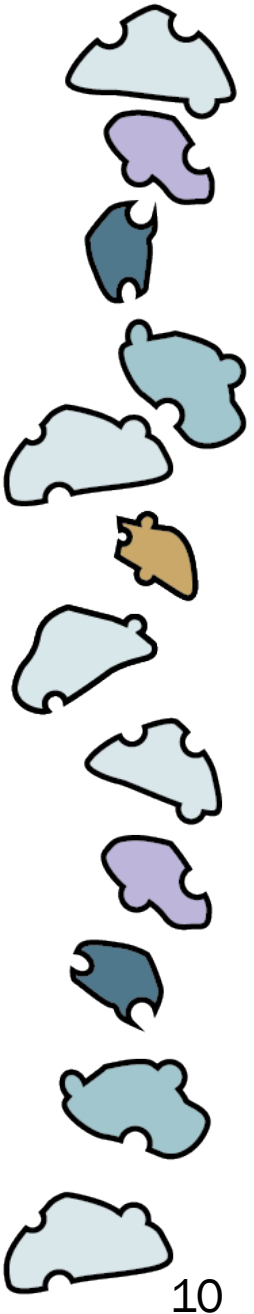

Exempel på öppna svar:

- *Det ger möjlighet för företagande. Vandringsleder och rekreationsområden har blivit bättre*
- *Arbetsmöjligheter på glesbygden*
- *Bevarar service för fastboende invånare*
- *Ger arbetsplatser åt skärgårdsborna och framtidstro för ungdomar*
- *Mera liv i byarna. Mera business för företagarna.*
- *Köper tjänster och bidrar till att ge värde åt miljön som besöks*
- *Ökar kännedom ut i "världen"*

Vilka fördelar tycker du att turismen för med sig inom världsarvsområdet?

Kategori	Antal svar	Sammanfattning av öppna svar
Ekonomiska fördelar och livskraft	184	Turismen ger inkomster till området, stärker den lokala ekonomin och stöder livskraften. Turism skapar arbetstillfällen och stöder lokal företagsamhet.
Utveckling av tjänster och infrastruktur	43	Turismen möjliggör och förbättrar tjänster samt infrastruktur.
Kulturell, social och regional uppskattning	39	Med turismen följer livlighet, kulturella möten och ökad förståelse för natur (också världsarvet) och lokal kultur.
Synlighet/kännedom och regionens image stärks	58	Turismen ökar områdets synlighet både lokalt och internationellt.
Neutrala synpunkter	11	
	n=261	

Vilka nackdelar tycker du att turismen för med sig inom världsarvsområdet?

Besvarade nackdelar uppdelade i fem kategorier:

Miljöpåverkan och slitage på naturen

Trafik, säkerhet och infrastruktur

Beteende och brist på respekt

Samhälleliga och administrativa utmaningar

Antalet turister

Exempel på öppna svar :

- *Turisterna lämnar mycket skräp efter sej. Kastas hit och dit...*
- *Alltför mycket trafik på vägar som saknar gång- och cykelbanor*
- *Säkert kan det störa idyllen för fastboende*
- *Svedjehamn. Turisterna använder ej den reserverade parkeringen, utan blockerar för båtägare. Stor trafik på smal väg, farligt för fotgängare och cyklister.*
- *Om förhållandena inte är i skick, till exempel om det saknas sopkärl eller stigarna inte är markerade, leder det till problem såsom nedskräpning och att man rör sig på fel platser.*
- *Mer turism= mer underhåll av våra små vägar behövs. Vilket vi inte får, vilket resulterar i stora gropar och hoppiga vägar*
- *Trafikarrangemang och parkering måste vara i skick*

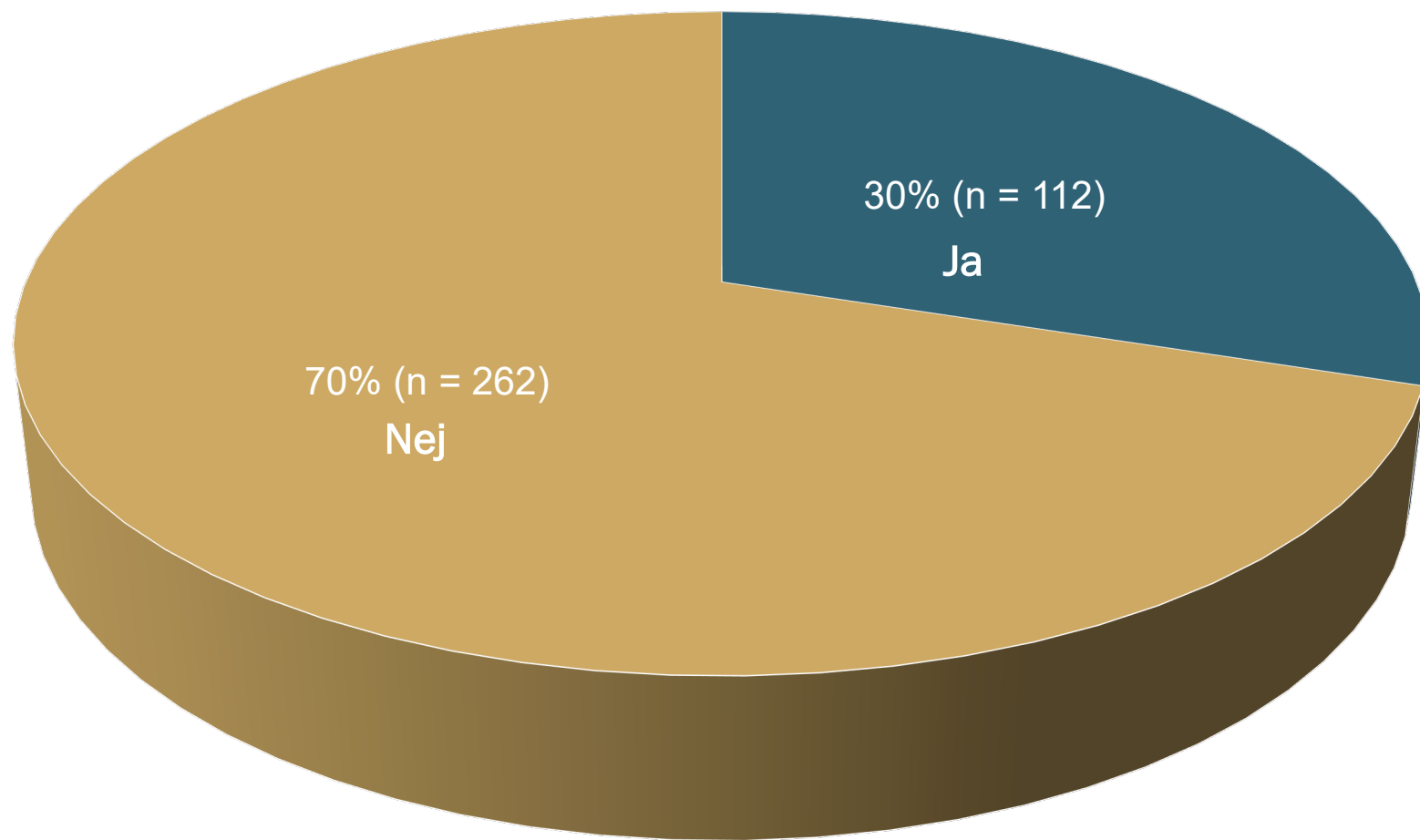
Vilka nackdelar tycker du att turismen för med sig inom världsarvsområdet?

Kategori	Antal svar	Sammanfattning av öppna svar
Miljöpåverkan och slitage på naturen	107	<i>Turismen orsakar nedskräpning, sliter på naturen, stör djurlivet och leder till överbelastning av känsliga områden.</i>
Trafik, säkerhet och infrastruktur	84	<i>Turismen ökar trafikmängden, skapar farliga situationer och belastar redan bristfällig infrastruktur.</i>
Beteende och brist på respekt	71	<i>Vissa turister visar bristande respekt för lokala regler, invånare och miljö.</i>
Samhälleliga och administrativa utmaningar	29	<i>Lokalbefolkningen upplever att deras behov förbises och att utvecklingen inte gynnar alla.</i>
Inga upplevda nackdelar	44	<i>Svar där inga nackdelar upplevs eller där respondenten inte har en tydlig åsikt.</i>
Antalet turister	15	<i>Massturism upplevs som negativ, med ökad belastning på infrastruktur och minskad trivsel.</i>
	n= 246	

Påverkas du som person av att Kvarkens skärgård är ett världsarv och att fler turister anländer till området (t.ex. boende, ägande av en villa, arbete, transportförbindelser, hobbyer, föreningsaktiviteter)?

Antal svar: 374

■ Ja. Berätta på vilket sätt. ■ Nej. Kommentera om du vill.

- 30% av respondenterna svarade ja.
- Ja. Berätta på vilket sätt? Öppna svaren berörde trafik och infrastruktur, miljömässiga och sociala konsekvenser samt positiva effekter såsom stolthet, sysselsättning och ökad service i området
- 70% av respondenterna uppgav att de inte påverkas.

Påverkas du som person av att Kvarkens skärgård är ett världsarv och att fler turister anländer till området? Ja. Berätta på vilket sätt.

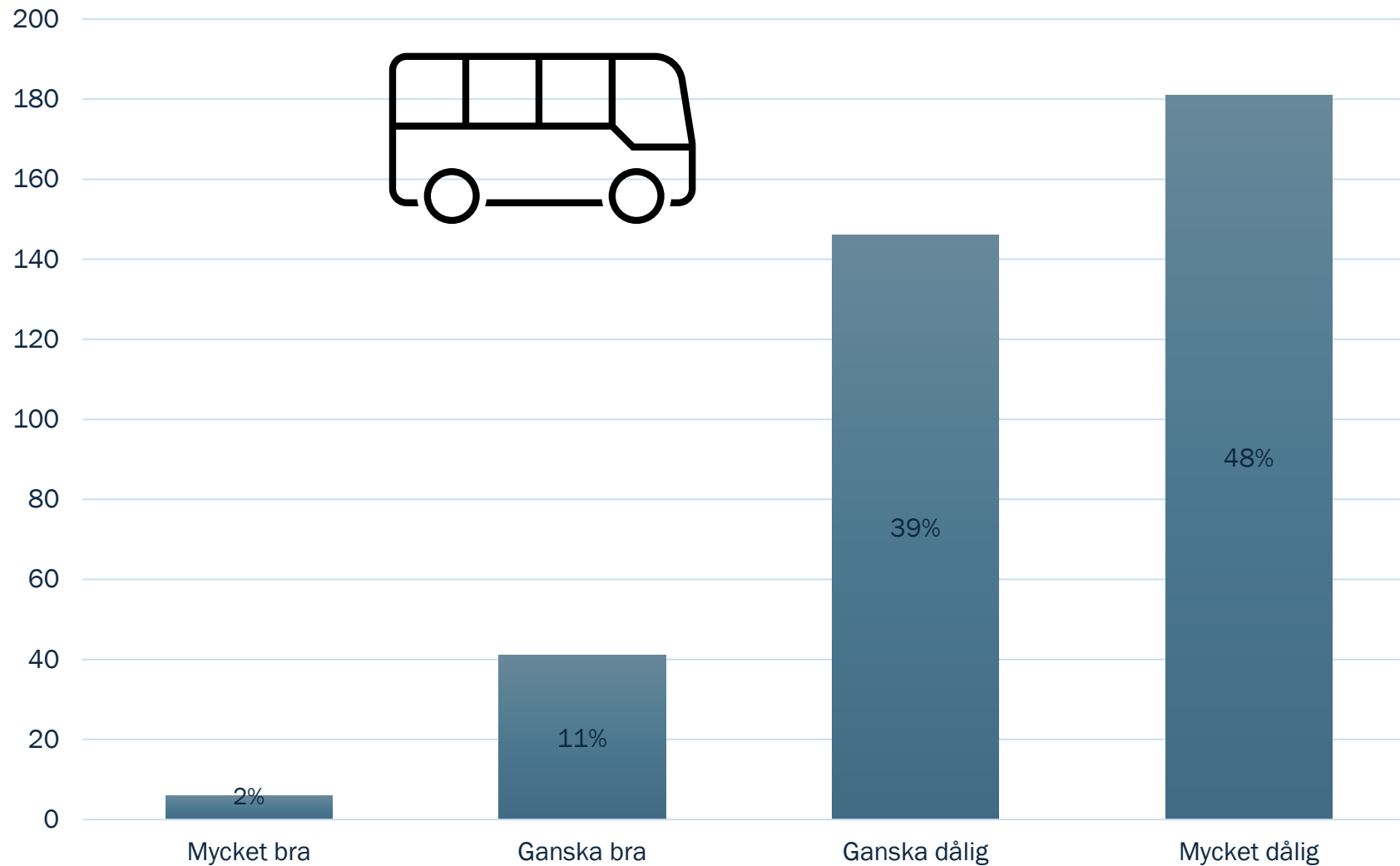
Tema	Antal svar	Sammanfattning av öppna svar
1. Trafik och säkerhet	34	Svar som handlar om ökad trafik, vägarnas skick, trafiksäkerhet och behovet av bättre infrastruktur.
2. Miljö och privatliv	26	Svar som beskriver nedskräpning, störande ljud, intrång på privat mark och begränsningar i naturanvändning.
3. Lokala erfarenheter och möjligheter	26	Svar som uttrycker stolthet, arbetsmöjligheter, förbättrad service och ökad aktivitet i området.
4. Övriga effekter / Otydligt tema	24	Svar som är allmänna, svårplacerade eller hänvisar till tidigare kommentarer utan tydlig kontext.
	Total 110	

"Färjan till Bergö kan vara full o vi fastboende ryms inte med. För övrigt påverkas vi inte negativt, endast positivt."

Hur upplever du kollektivtrafiken till och i världsarvet?

Antal svar: 374

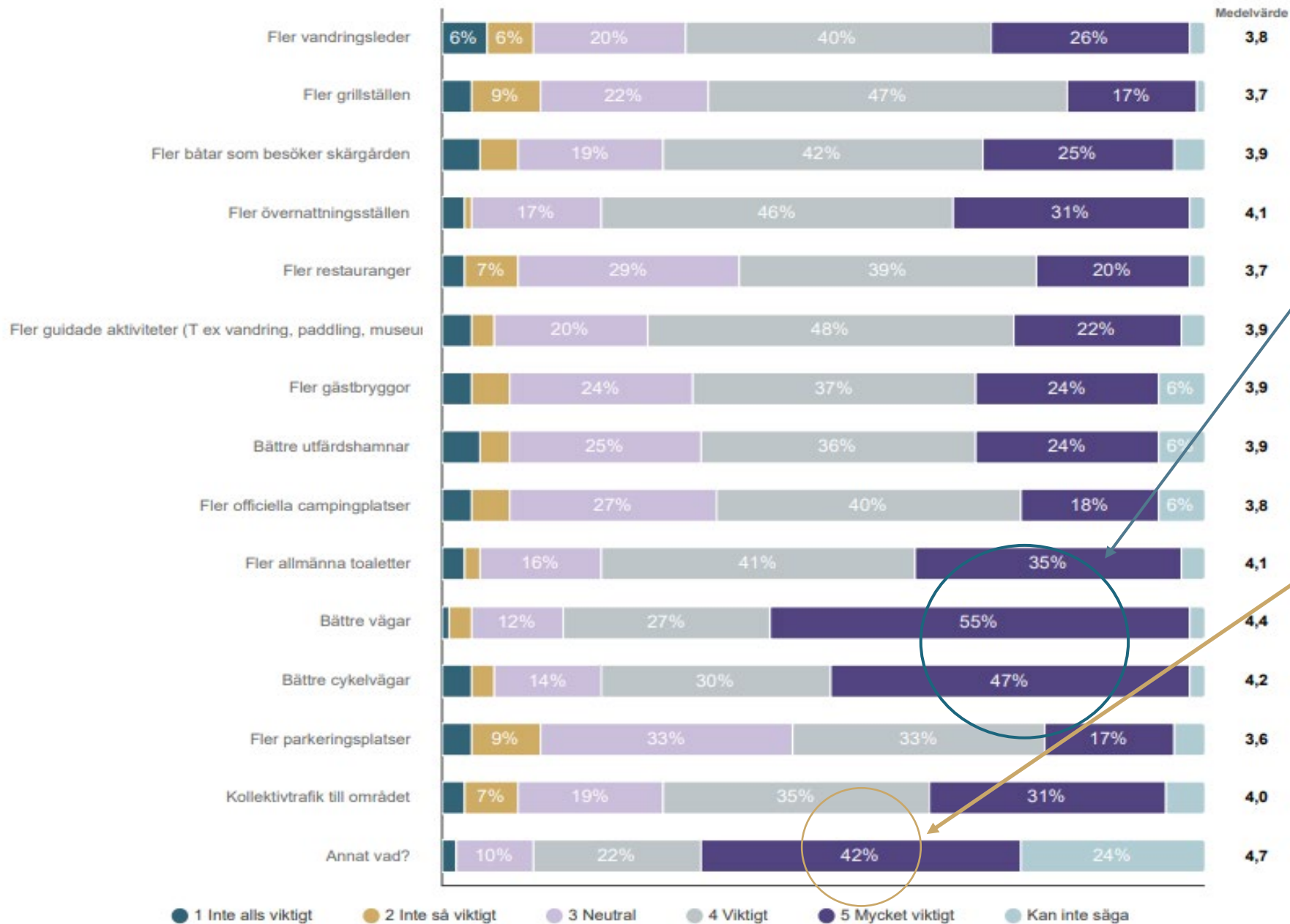

- En majoritet av respondenterna upplever att kollektivtrafiken till och i världsarvet är **mycket dålig** (48%) eller **ganska dålig** (39%)

Vad tycker du kunde utvecklas för att området som hör till världsarvet Kvarkens skärgård skulle bli mera attraktivt för besökare?

Antal svar: 374

Vad tycker du kunde utvecklas för att världsarvet Kvarkens skärgård skulle bli mera attraktivt för besökare?

Enligt svaren är bättre vägar och cykelvägar samt offentliga toaletter de viktigaste utvecklingsområdena när man vill skapa en attraktiv besöksdestination.

Respondenternas egna idéer om viktiga utvecklingsområden är listade på följande slide.

Respondenternas egna idéer om viktiga utvecklingsområden för att området som hör till världsarvet Kvarkens skärgård skulle bli mera attraktivt för besökare. Som exempel gavs i huvuddrag fyra teman:

Service, infrastruktur och tillgänglighet

- Mer låne-/hyrescyklar
- lisää julkisia saunoja ja talviuintipaikkoja
- Mera inva-parkeringsplatser och utsiktsställen för dom som inte kan vandra så långt
- Regelbundna busslinjer hit. (Förutom skolbussen typ)

Upplevelser, evenemang och turistinnehall

- Initiativ för att skärgårdens föreningar utvecklar tjänster för turismen
- Tapahtumia
- Guidade vandringar/båtturer i skärgården
- Mer upplevelseturism

Kommunikation och turismsamordning

- Informationstavlor
- Tillgängligt till stränder o utsikt
- Bättre info för besökare online och på plats
- Mera turbussar från Vasa, speciellt sommartid, 1a Maj till 30e September

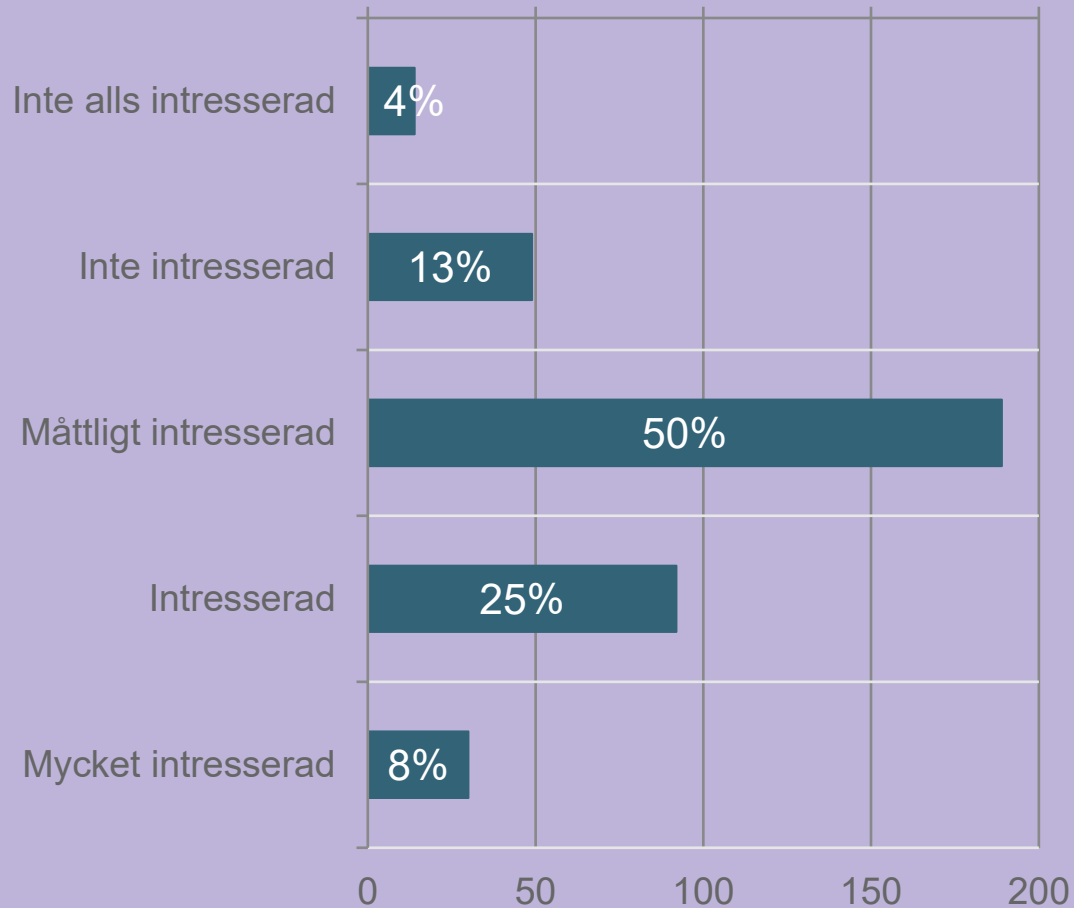
Lokal delaktighet och områdets identitet

- Engagemang från fast befolkning
- Lyfta fram lokalbefolkningen och kulturmiljön
- Lokala guider
- Initiativ för att skärgårdens föreningar utvecklar tjänster för turismen

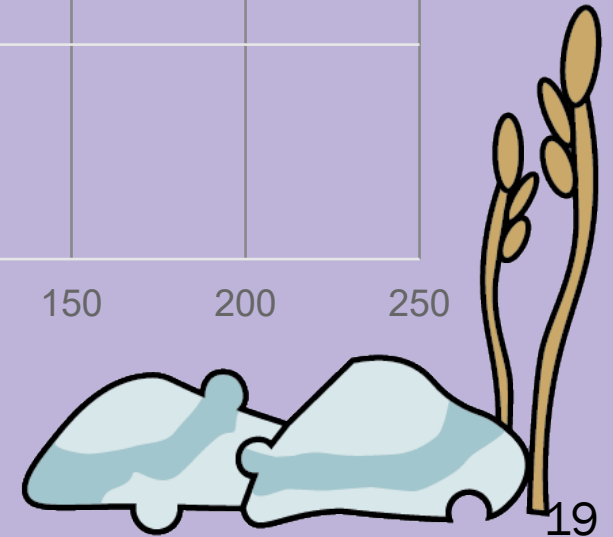
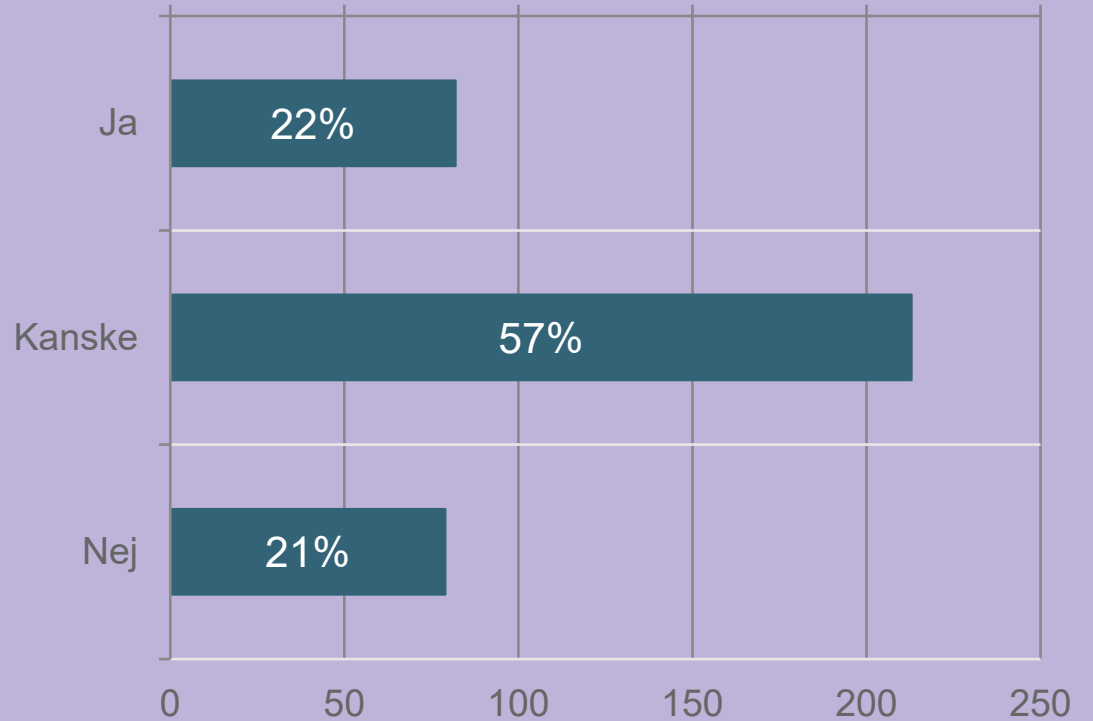
Lokala möjligheter till påverkan och engagemang i världsarvet

Intresse för att påverka och delta i utvecklingen

Hur intresserad är du att vara med och påverka utvecklingen i världsarvet?

Om det skulle ordnas ett möte där lokalinvånare skulle träffas och diskutera utvecklingen av världsarvet Kvarkens skärgård, skulle du delta?

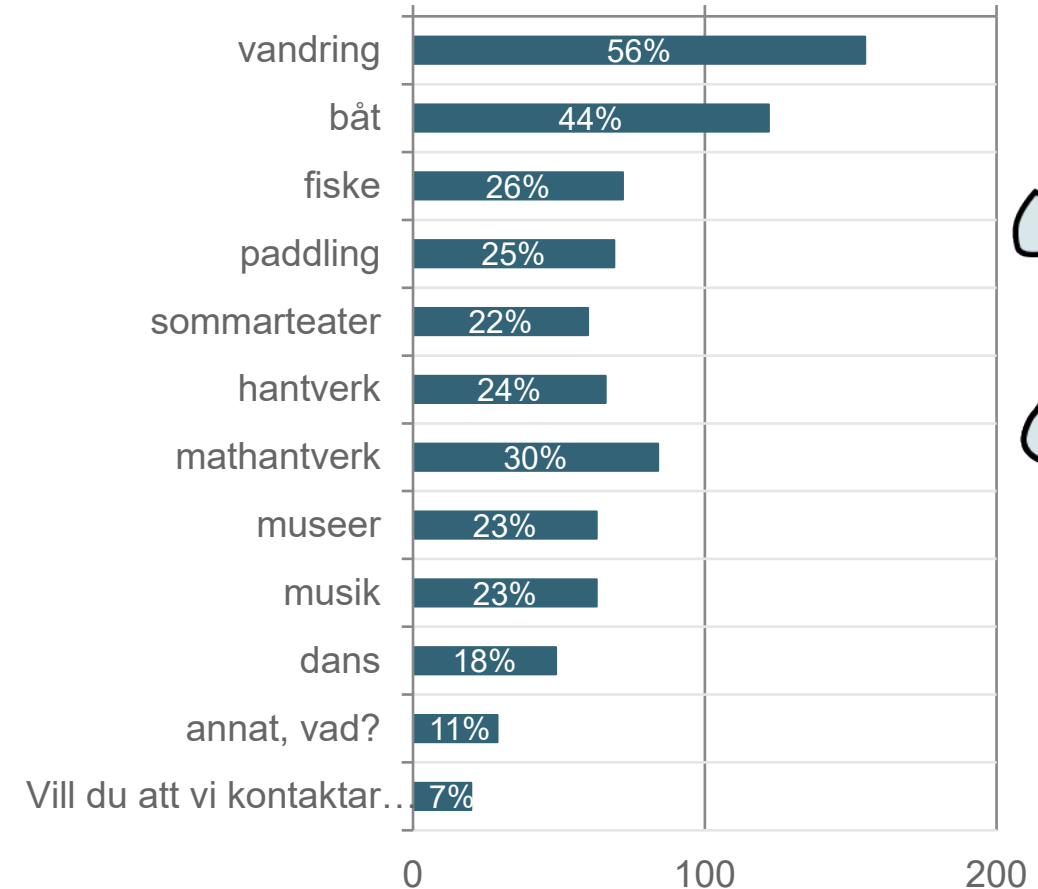

Diskussionen kan fortsätta...

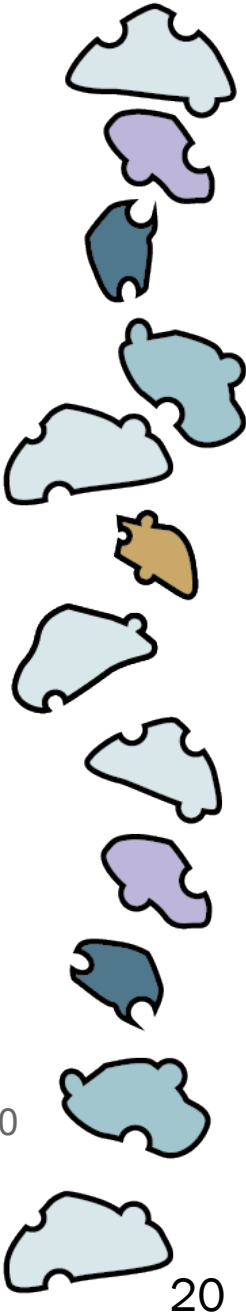
Om det skulle utvecklas mera aktiviteter för besökare, skulle du vara intresserad av att vara med och diskutera utveckling kring...(Du kan välja flera)

Antal svar: 276, Valda alternativ: 852

- Respondenterna är intresserade av de föreslagna aktiviteterna, särskilt vandring, båtliv och mathantverk
- De som svarade 'annat' nämnde utvecklingsbehov som bl.a. tillgänglighet, information och skyltning, ringvägen Björkö-Vistan, vägätgärder, regelbundna busslinjer till området samt evenemang och övernattningsmöjligheter.

Hur väl känner du till världsarvet Kvarkens skärgård?

Antal svar: 374

Jag känner till det mycket väl och kan berätta om det

32%

Jag känner till det väl men kan inte berätta så mycket om det

45%

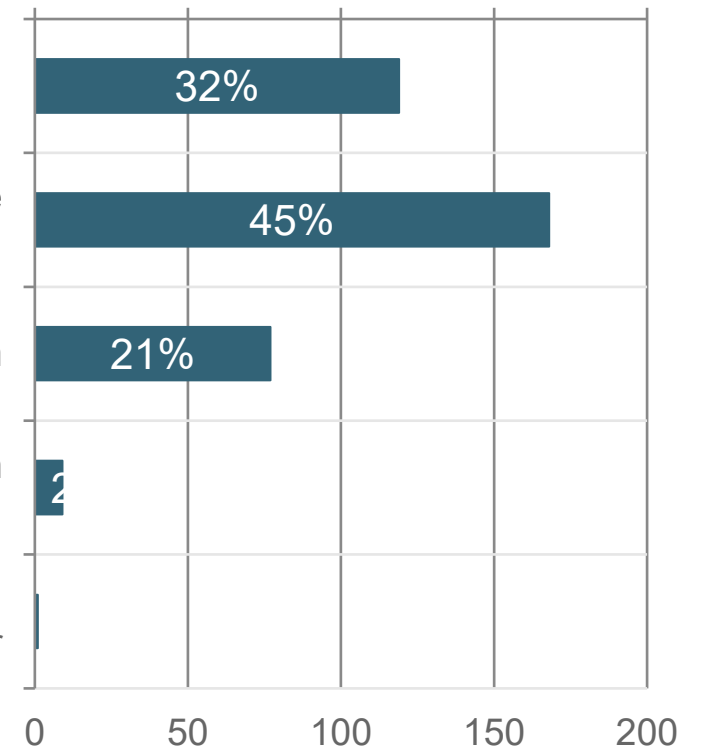
Jag känner till det, jag vet att det finns men kan inte berätta mera om det

21%

Jag känner inte så bra till det och kan inte heller berätta något om det

2%

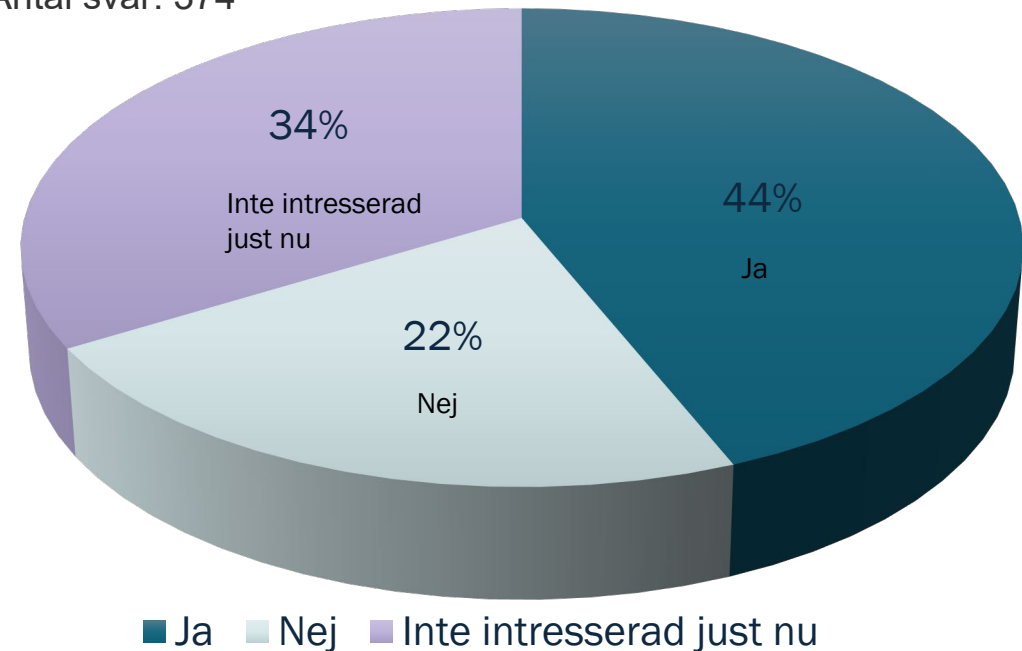
Jag har ingen aning om vad världsarv Kvarkens skärgård är

- Nästan hälften av de svarande (45%) känner till det väl men kan inte berätta mycket om det

Skulle du vilja lära dig mera om varför Kvarkens skärgård är ett världsarv?

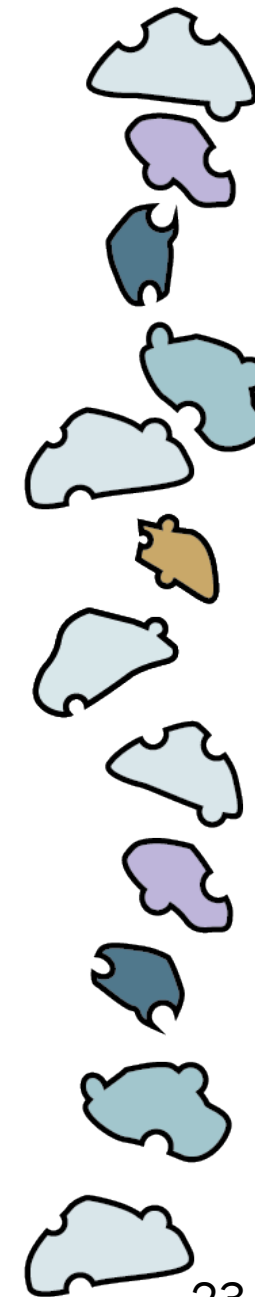
Antal svar: 374

- 44 % av respondenterna vill lära sig mer om Kvarkens skärgårds världsarv, medan resten antingen inte är intresserade eller inte är intresserade just nu.
- På Höga Kusten ville 88,5 % av de som inte tidigare kände till världsarvet veta mer om varför Höga Kusten är ett världsarv.

Turismutveckling i världsarvet Kvarkens skärgård

- Det finns utrymme för fler turister
- Utvecklingen måste vara hållbar i alla dess dimensioner (ekologisk, social och ekonomisk)
- Det finns potential till ett större samhällsengagemang, ett intresse bland lokalbefolkningen att delta i turismutvecklingen
- Samhällsengagemanget bör aktiveras och koordineras

Kontaktuppgifter

Svenska handelshögskolan

Annika Pollari

annika.pollari@hanken.fi

Peter Björk

peter.bjork@hanken.fi

Undersökningen genomfördes inom Kvarken-Be my guest!-projektet av Svenska handelshögskolan, som har beviljats EU:s landsbygdsfinansiering av NTM-centralen.

Mer information om projektet:

<https://www.hanken.fi/en/departments-centres/department-marketing/research-centers/research-projects/kvarken-be-my-guest>

Medfinansieras av
Europeiska unionen

Närings-, trafik- och
miljöcentralen

